

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Bc. Lukáš Jakoubek

**Možnosti společného testamentu manželů
v úpravě českého, rakouského a německého
právního řádu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michael Zvára, LL.M., Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. 3. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 122 632 znaků včetně mezer.

Bc. Lukáš Jakoubek

V Praze dne 12. 3. 2024

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Michaelu Zvárovi, LL.M., Ph.D., vedoucímu diplomové práce, za odborné rady a vedení při psaní této práce. Dále bych chtěl poděkovat paní Mgr. Ladě Kloutvorové za její rady k překladům německy psaných právnických textů.

Obsah

ÚVOD	1
1 HISTORICKÝ VÝVOJ SPOLEČNÉHO TESTAMENTU A JEHO HLAVNÍ RYSY	2
1.1 Česká právní úprava	2
1.1.1 Obecný zákoník občanský	3
1.1.2 Vládní návrh 1937	5
1.1.3 Právníková dvouletka, OZ 1950	5
1.1.4 Občanský zákoník 2012	6
1.2 Jiné možnosti „společné závěti manželů“ v aktuální právní úpravě	8
1.3 Shrnutí aktuální české právní úpravy	9
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA SPOLEČNÉHO TESTAMENTU VE SPOLKOVÉ REPUBLICCE NĚMECKO	10
2.1 Možnosti sepsání testamentu	11
2.2 Jednotlivé druhy společných testamentů	12
2.2.1 Äußerliches Testament / Gleichzeitiges gemeinschaftliches Ehegattentestament (testamentum mere simultaneum)	12
2.2.2 Gegenseitiges gemeinschaftliches testament – Vzájemný (reciproční) testament (testamentum reciprocum, mutuum)	12
2.2.3 Vzájemně podmíněný (korespektivní) testament (Wechselbezügliches Testament)	13
2.3 Berlínský testament (Berliner Testament)	15
2.3.1 Princip rozdělení	16
2.3.2 Zásada jednoty	16
2.3.3 Pflichtteilstrafklausel / Pflichtteilanspruch (Sankční klauzule na povinný díl / nárok na povinný díl)	19
2.3.4 Enterbungsklausel – klauzule vydědění	20
2.3.5 Fakultative Ausschlussklausel – fakultativní vylučovací klauzule	21
2.3.6 Jastrowova klauzule - Jastrow'sche Klausel	21
2.3.7 Änderungsklauseln – změnové klauzule	22
2.3.8 Katastrophenklausel - katastrofická klauzule	23
2.3.9 Wiederverheiratungsklauseln – klauzule pro případ opětovného sňatku	24
2.3.10 Zdanění Berlínského testamentu	26
2.4 Jednotlivé možnosti provedení společných manželských testamentů	28
2.4.1 Společný vlastnoruční testament	28
2.4.2 Problematika společné vlastnoruční závěti	30
2.4.3 Jiné formy sepsování společných závětí	31
2.4.4 Společná závět manželů na samostatných listinách	31
2.4.5 Dva textově identické testamenty	32
2.4.6 Dvě pořízení pro případ smrti na jedné listině	32
2.4.7 Dvě samostatné, ale vzájemně související závěti	32
2.4.8 Společná závět ve formě notářského zápisu	34
2.5 Shrnutí německé právní úpravy	36
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA SPOLEČNÉHO TESTAMENTU V RAKOUSKU	38

3.1	Zrušení, domněnka zrušení (vzájemná podmíněnost)	40
3.2	Možnosti sepsání společného testamentu	40
3.3	Mimosoudní (soukromé) závěti	41
3.3.1	Vlastnoruční společný testament (Eigenhändiges gemeinschaftliches Testament)	41
3.3.2	Společná alografní závěť (Fremdhändiges gemeinschaftliches Testament)	42
3.4	Veřejné formy testamentu	44
3.5	Jednotlivé druhy společných testamentů	45
3.6	Odvolání společného testamentu	45
3.7	Daňové zatížení společného testamentu	46
3.8	Shrnutí rakouské právní úpravy	46
4	ZÁVĚR	48
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	50
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51

Úvod

Závěť a oblast dědického práva představuje právní oblasti, se kterými se během svého života setká nejspíše každý z nás. S ohledem na tuto skutečnost, mé předchozí studium německého jazyka a přístup k právnickým databázím v německém jazyce jsem zvolil výše uvedené téma.

Tato práce se zaměřuje na institut společného testamentu manželů s ohledem na aktuální českou právní úpravu a dále na možnosti společné závěti manželů v právní úpravě pro nás historicky a geograficky nejbližších zemích, a to v Rakousku a Spolkové republice Německo. Práce čerpá jak z komentářové literatury, odborných publikací, tak judikatury české a německy psané provenience. Jelikož téma dědického práva a institutu závěti úzce souvisí s dalšími oblastmi práva, jako jsou například daňové právo, majetkový režim manželů, povinný díl, jsou tyto oblasti v práci v nezbytné míře zohledněny.

Cílem této práce je analyzovat českou právní úpravu s ohledem na možnosti právní úpravy společného testamentu manželů zakotveném v rakouském a německém právním řádu. Hlavní otázku, kterou chce tato práce zodpovědět, je, zda by se česká právní úprava měla inspirovat v zahraničí, a umožnit společnou závěť manželů po vzoru rakouské nebo německé úpravy, popřípadě jejich kombinaci.

Práce je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola pouze stručně zmiňuje historický vývoj testamentu a jeho hlavní rysy. Vzhledem k vývoji tohoto institutu považuji tuto část za nezbytnou. Následující kapitoly se věnují jednotlivým právním řádům, možnostem úpravy a jejich specifikům. Vzhledem k pramenům převážně v německém jazyce jsou citace autorem přeloženy do českého jazyka. V případě specifického slova, které nemá přímý ekvivalent nebo výraz, který je pro téma stěžejní, je v práci uveden i originální výraz v německém jazyce.

Závěr práce odpovídá na výše uvedenou otázku inspirace možné české budoucí právní úpravy, její výhody a nevýhody v kontextu rakouské a německé právní úpravy.

1 Historický vývoj společného testamentu a jeho hlavní rysy

„Se společným testamentem manželů se můžeme setkat již v římském právu za Valentiniana III. jakkoliv se jedná spíše o okrajovou situaci, která neměla přímý vliv na další vývoj a nebyla zahrnuta do Justiniánské kodifikace. Středověké *ius commune* však běžně vzájemné závěti uznávalo.“¹ Moderní zákoníky jako rakouský Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch² z roku 1811 a německý Bürgerliches Gesetzbuch³ z roku 1896 institut společného testamentu upravují. Vzhledem k dějinnému vývoji v oblasti českých zemí byla možnost společného testamentu manželů z právního řádu odstraněna.⁴

Na rozdíl od klasické závěti, která je právním jednáním jedné osoby, v případě společné závěti se jedná o společné právní jednání manželů nebo registrovaných partnerů, popřípadě snoubenců. Společnou závěť můžeme označit za vrcholný projev autonomie vůle a testovací svobody daných manželů, partnerů, jedná se o odvolatelné právní jednání⁵ a dědický titul. „Dvojice osob projeví svoji poslední vůli společně v jednom dokumentu nebo více dokumentech, přičemž primárně je nutno splnit podmínky pro standardní testament. V závislosti na konkrétní úpravě mohou být tyto podmínky prakticky totožné jako u jednotlivě pořizovaných testamentů, zpravidla však dochází k tomu, že díky součinnosti dvojice osob a jejich zvláštního vztahu dochází u společné závěti k jistým úlevám, nezřídka se blízcím některým znakům dědických smluv.“⁶ Hlavním rozdílem oproti dědické smlouvě je však možnost jednostranného odvolání, jelikož se nejedná o dvoustranné právní jednání.

1.1 Česká právní úprava

Aktuální právní úprava možnosti společného testamentu manželů vychází z historického vývoje na území českých zemí, tento vývoj se dá rozdělit do tří hlavních linií. První z nich je občanský zákoník ABGB (Všeobecný zákoník občanský), který platil na našem území 139 let.⁷

¹ SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 19–20. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 670 = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; vol. 670. Scientia. ISBN 978-80-210-9474-1.

² Dále jen ABGB.

³ Dále jen BGB.

⁴ Dále se budu otázky odstranění společného testamentu manželů z českého právního řádu věnovat v kapitole české právní úpravy.

⁵ Otázka odvolatelnosti v jednotlivých právních řádech, bude vysvětlena v samostatných kapitolách.

⁶ SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 19. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 670 = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; vol. 670. Scientia. ISBN 978-80-210-9474-1.

⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2022, s. 7. ISBN 978-80-7502-601-9.

Druhou linií je období po květnových volbách v roce 1946, následný převrat v roce 1948 a nová kodifikace z roku 1950. Třetí linií, která se vrací zpátky ke kořenům „rakouské“ právní úpravy, je občanský zákoník z roku 2012.

1.1.1 Obecný zákoník občanský

Obecný občanský zákoník 946/1811 Sb. z.s.⁸ upravoval vzájemné závěti v § 1248 takto: *„Manželům je dovoleno v jedné a téže závěti ustanoviti za dědice sebe obapolně, nebo také jiné osoby. I taková závěť je odvolatelná; z odvolání jedné strany nelze však usuzovati na odvolání druhé strany (§ 583).“*⁹

Příkladem vzájemné závěti může být následující formulace z rozhodnutí nejvyššího soudu Rv I 661/42, kterou sepsal Josef L. vlastní rukou: *„Poslední vůle Josefa L-a a jeho choť Julie L-ové. Rozhodli jsme se dnešního dne při zralém a pevném, jasném uvážení všech okolností na následující závěti: v případě úmrtí Josefa L-a má děditi veškeré jmění, peníze i nemovitosti, celkem všecko jen jeho choť Julie L-ová a žádný jiný. V případě úmrtí Julie L-ové má totéž právo děditi veškeré jmění movité i nemovité její manžel Josef L.“* Tento testament pak podepsali Josef L. i Julie L-ová. Josef L.¹⁰ Tento text závěti manželů a argumentace prvoinstančního, odvolacího, nakonec i nejvyššího soudu poskytuje dle mého velmi dobrý vhled do problematiky daného právního institutu, představuje jeho pozitivní i negativní stránky a zároveň úzce souvisí s platnou úpravou v Rakousku, kde je ABGB, byť se změnami, platný dodnes.¹¹ Ve sporu žalobce tvrdí, že testament nemá náležitosti vzájemného testamentu. Prvoinstanční soud vyhověl žalobě, jelikož judikoval, že se jedná o vzájemný testament dle § 1248 OZO. Vzájemný testament je dle soudu navenek nedělitelný, může být písemnou formou zřízen v holografické formě, k platnosti se však vyžaduje, aby měl všechny vlastnosti posledního pořízení, závěť musí být vlastnoručně sepsána oběma manžely tak, že by každý z manželů své poslední pořízení vlastnoručně podepsal. Dále soud judikoval: *„V souzeném případě však, jak bylo zjištěno, byl celý obsah vzájemného testamentu napsán pouze Josefem L-em. Jeho manželka Julie L-ová testament pouze podepsala. Chybí tedy tomuto společnému testamentu zákonem předepsaná forma. Pro nedostatek této zákonné formy je pak tento testament neplatný i pro zůstavitele, který sám vlastnoručně poslední pořízení sepsal a podepsal (§ 601 obč. zák., jehož ustanovení jest použiti i na případ testamentu*

⁸ Dále jen OZO.

⁹ § 583 OZO *„Zpravidla platí jeden a týž spis jen pro jediného zůstavitele. Výjimka, hledíc k manželům, obsažena je v hlavě o manželských smlouvách.“*

¹⁰ Rozhodnutí (Rc) Nejvyšší soud ČR – senát ze dne 13.05.1943 sp. zn. Rv I 661/42 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹¹ §1248 ABGB ve stejném znění byl v rakouské právní úpravě platný do 31. 12. 2016 – RIS – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch § 1248 – Bundesrecht konsolidiert (bka.gv.at).

podle § 1248 obč. zák.). Tento názor soudu je ve shodě s názorem Ehrenzweigovým, který v Systému II/2, str. 412 uvádí, že neplatný by byl testament společný, kdyby jeden z manželů vlastnoručně testament napsal a podepsal a druhý manžel jen připojil, že testament platí také jako jeho poslední pořízení, neboť chyběl by tu vlastní projev onoho druhého manžela (§ 578 obč. zák.).¹²

Odvolací soud nevyhověl odvolání, schválil právní posouzení prvoinstančního soudu a uvedl, že se jedná o jeden vzájemný testament dle znění § 1248 OZO. „Podle zjištěných okolností pořídili oba manželé navenek pouze jediným aktem, a ten by mohl po stránce formální po právu platně vzniknouti buď ve svém celku, anebo vůbec nemohl platně vzniknouti, a to ani částečně.“¹³

Nejvyšší soud však zrušil napadený rozsudek i rozsudek prvoinstančního soudu a vrátil věc k novému projednání. „Nedá se z nich vyvoditi, že vzájemná závěť, zřízená společně manžely podle § 1248 obč. zák., je jednolitým projevem poslední vůle dvou osob a nedílným celkem tak, že by při nedodržení zákonem předepsané formy při jejím zřízení jedním z manželů byla celá závěť neplatnou i jako poslední pořízení manžela, který při jejím zřízení plně vyhověl všem zákonným požadavkům co do formy, vyžadované k její platnosti“, dále „Výslovného ustanovení, že by celá vzájemná závěť měla být neplatnou vůbec, není-li pro nezachování formy platnou ohledně jednoho manžela, v zákoně není. Proto není-li závěť platnou jako poslední pořízení jednoho manžela, nenastává neplatnost celé závěti, nýbrž jen oné části, jíž se nedostatek formy týká, stejně jako při obyčejné závěti holografní, kde je platným ustanovení psané vlastnoručně, kdežto část, takto nepsaná, je neplatná.“ Dále „má tedy projev vůle každého z obou manželů, vyjádřené ve společné závěti, samostatnou povahu a jeho platnost jako posledního pořízení jest posuzovati u každého manžela odděleně a zvlášť.“

Platnost pořízení jednoho manžela není (mimo případ testamentů korespektivních, o něž však v souzené věci nejde) závislá na platnosti pořízení manžela druhého a případná neplatnost projevu poslední vůle jednoho z manželů nemusí tudíž mítí nutně vzápětí i neplatnost projevu poslední vůle manžela druhého.¹⁴

Výše uvedený soudní spor argumentace prvoinstančního soudu, odvolacího soudu a nakonec i Nejvyššího soudu dle mého názoru velice dobře demonstrují složitost dané právní úpravy a její výhody i nevýhody.

¹² Rozhodnutí (Rc) Nejvyšší soud ČR – senát ze dne 13.05.1943 sp. zn. Rv I 661/42 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

1.1.2 Vládní návrh 1937

Tento návrh na rozdíl od OZO již nepočítá s možností společného testamentu. Konkrétně dle § 428 – „*Jedním spisem může poříditi jen jediný zastavitel*“¹⁵. Již ani v jednom meziválečném návrhu se společný testament neobjevil. Subkomitét navrhl společný testament z právního řádu vynechat a v tomto jej následovala i Osnova 1931 a 1937.¹⁶ Subkomitét § 1248 OZO¹⁷ komentoval následujícími slovy: „*Ale samo ustanovení § 1248 jest naprosto nepraktické a vlastně beze vší hodnoty právní...*“¹⁸ Vládní návrh sehrál důležitou roli jako inspirační zdroj pro OZ 2012, zejména v oblasti dědického práva je podobnost velice patrná. „*Z celkových 246 dědicko-právních ustanovení NOZ se 134 zcela shoduje s ustanoveními vládního návrhu 1937 a 57 částečně. Celkově docházíme k výsledku, že u 191 ustanovení se stal inspirací NOZ právě vládní návrh 1937.*“¹⁹

1.1.3 Právníková dvouletka, OZ 1950

„*K celkové revizi existující zákonné úpravy se přistoupilo až v letech 1949–1950, tedy po politických změnách nastalých v důsledku státního převratu z r. 1948.*“²⁰ Toto období se označuje jako právní diskontinuita. „*Při tvorbě nového právního řádu byly přijaty základní zásady sovětského práva a ze sovětského práva byla přejata i řada institutů a konkrétních právních ustanovení.*“²¹ „*Zákon explicitně stanovil, že jednou závětí mohl učinit pořizovatel (§ 535 OZ 1950). Toto ustanovení přinášelo do nového dědického práva nemalou změnu. Společné závěti manželů byly za účinnosti ABGB hojně využívány.*“²²

Velice dobrým příkladem změn právních poměrů je rozhodnutí Nejvyššího soudu z 27. srpna 1954, Cz 329/54. Jedná se o společnou závěť manželů uzavřenou v roce 1923. Státní notářství vycházelo přitom z předpokladu, že vzájemná závěť zůstavitele a jeho manželky

¹⁵ KOBER, Jan (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 199. ISBN 978-80-87439-48-7.

¹⁶ SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 42. Spisy Právníké fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 670 = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; vol. 670. Scientia. ISBN 978-80-210-9474-1.

¹⁷ Manželům je dovoleno v jedné a téže závěti ustanoviti za dědice sebe oboplně, nebo také jiné osoby. I taková závěť je odvolatelná; z odvolání jedné strany nelze však usuzovati na odvolání druhé strany (§ 583).

¹⁸ SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 42. Spisy Právníké fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 670 = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; vol. 670. Scientia. ISBN 978-80-210-9474-1.

¹⁹ DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. In: *Vsehrd.cz* [online]. 27. 3. 2016 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje_274c3950-1a43-4a2d-9892-05266335ae92

²⁰ Důvodová zpráva k OZ, s. 2.

²¹ Důvodová zpráva k OZ, s. 2.

²² BLÁHOVÁ, Ivana et al. *Právníková dvouletka: rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 104. ISBN 978-80-87284-52-0. Auditorium [cit. 2023-2-19]. ASPI_ID MN230CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

je platná, poněvadž byla vyhotovena před účinností nového občanského zákoníku. Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem, že usnesením státního notářství byl porušen zákon. „*Mylný je předpoklad, z něhož vycházelo státní notářství při projednání dědictví i dědičky při zjednání dohody o rozdělení dědictví, že totiž vzájemný testament zůstavitele a jeho manželky, vyhotovený před účinností nového občanského zákoníku, je platný. Podle § 565 odst. 1 obč. zák. se při dědění užije práva platného v den úmrtí zůstavitele. Zůstavitel zemřel 5. června 1952, tedy za účinnosti nového občanského zákoníku. Bylo proto při projednání dědictví podle zmíněného přechodného ustanovení užito ustanovení tohoto nového občanského zákoníku, který v § 535 stanoví, že jednou závětí může učinit pořizovatel jen jediný pořizovatel. Tímto ustanovením se nepřipouští vzájemné společné závěti, ježto jak důvodová zpráva k tomuto ustanovení praví, jde o instituty podvazující – stejně jako dědické smlouvy – svobodu projevu pozdější vůle.*“²³

„*Právníková dvouletka přinesla v oblasti dědického práva značné změny. Dědické právo bylo jako celek zjednodušeno a zestručněno. Právní úprava dědického práva v OZ 1950 čítala pouze 52 paragrafů, zatímco v ABGB bylo dědickému právu věnováno 292 paragrafů. Jako jednu ze zásadních změn lze označit skutečnost, že dědictví se nabývalo již smrtí zůstavitele, čímž došlo k odstranění institutu ležící pozůstalosti, který byl příznačný pro dědické právo v ABGB.*“²⁴ Tato skutečnost byla upravena v § 509 OZ 1950: „*Dědictví se nabývá zůstavitelovou smrtí.*“

„*Obecně lze konstatovat, že bylo významnou měrou zasaženo do pořizovací volnosti zůstavitele, což též korespondovalo s nově vymezeným účelem dědického práva. Trend nastolený OZ 1950 se v oblasti práva dědického nezměnil ani s přijetím OZ 1964.*“²⁵

1.1.4 Občanský zákoník 2012

Aktuální platná úprava v souladu s kodifikací z 50. let a občanským zákoníkem 40/1964 Sb. neumožňuje společný testament manželů ani více osob. Nebyla tedy zvolena cesta přijetí možnosti společného testamentu, například po vzoru, který je nám nejbližší, a to ABGB nebo BGB. „*Na počátku svobodného vývoje po roce 1989 byla zavržena myšlenka recepce některého z evropských občanských zákoníků. Přestože to byla snadná a levná cesta, odmítla ji generace starších právníků již v devadesátých letech a ani později se nestala ani předmětem vážnějších diskusí. Cesta k převzetí BGB nebo ABGB tak byla od počátku zahrazena bez jakékoli*

²³ Rozhodnutí (Rc) Nejvyšší soud ČR – senát ze dne 27.08.1954 sp. zn. Cz 329/54 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-19]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁴ BLÁHOVÁ, Ivana et al. *Právníková dvouletka: rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. 413 stran. ISBN 978-80-87284-52-0. – strana 107.

²⁵ *Ibidem*, s. 108.

*racionální argumentace.*²⁶ Nynější právní úprava je dle znění OZ §1496 následující: „Právo povolat dědice je osobním právem zůstavitele. Zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit jinému ani pořídit společně s jinou osobou.“ § 1497 OZ dále stanoví: „Zůstavitel musí svou vůli projevit tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn.“ Závěť je tedy v pojetí aktuální platné úpravy výlučně osobní, jednostranné, neadresované, kdykoli odvolatelné právní jednání.

Komentářová literatura se k úpravě společné závěti vzhledem ke zcela jasnému znění § 1496 OZ vyjadřuje konzistentně: „Kromě toho, že právo povolat dědice je osobním právem zůstavitele, zákon výslovně zakazuje pořízení společné závěti dvou či více osob; zůstavitel proto nemůže v jedné závěti pořídit o svém majetku společně s jinou osobou (§ 1496 věta druhá). Společnou závěti nemohou pořídit ani manželé (či snoubenci), kterým však ObčZ umožňuje, aby uzavřeli dědickou smlouvu, v níž se navzájem povolají za své dědice (§ 1592).“²⁷ Dále dle komentáře: „Zákon zdůrazňuje specifickou povahu závěti také tím, že opakovaně stanoví, že zůstavitel musí svou vůli projevit určitě a že nestačí, aby zůstavitel jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn (§ 1497). Z toho vyplývá, že závěť je projevem vůle zůstavitele, který může být učiněn pouze výslovným jednáním vyjádřeným slovy.“²⁸

Další komentář, který potvrzuje shora uvedený osobní charakter testovacího práva uvádí k § 1496 OZ následující: „Toto zákonné ustanovení neznamená nic jiného než zdůraznění myšlenky, že na rozdíl od jiných právních jednání závěť (a potažmo dovětek) nelze učinit prostřednictvím plné moci. Zvýrazňuje se tak význam závěti i dovětku mezi ostatními právními jednáními a ochrana zůstavitele, který musí toto právní jednání učinit osobně. Rozhodnutí o tom, že pořídí závěť nebo jiné právní jednání pro případ smrti a jejich obsah musí vycházet ze svobodné vůle zůstavitele, jež nesmí být nikým ovlivňována ani vynucována.“

*Druhá věta tohoto ustanovení kromě toho, že znemožňuje, aby zůstavitel pověřil jiného určením dědice, zakazuje pořizovat společnou závěť. Manželé či jiné osoby tedy ani po 1. 1. 2014 nemohou pořídit společnou závěť, nemohou jedním společným právním jednáním povolat společného dědice jich obou.*²⁹

Mimo OZ a komentářovou literaturu potvrzuje neplatnost společné závěti také judikatura Nejvyššího soudu.

²⁶ DAVID, O. et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-11-12]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

²⁷ FIALA, Roman. § 1497 [Určitost projevu vůle]. In: FIALA, Roman et al. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 73–74, marg. č. 8. ISBN 978-80-7400-869-6.

²⁸ Ibidem, marg. č. 9.

²⁹ WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-1]. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

„Závěť je právní úkon, kterým zůstavitel (fyzická osoba) činí pro případ své smrti pořízení o svém majetku. Společné závěti dvou nebo více osob jsou nepřípustné.“³⁰

Mimo výše uvedený judikát lze uvést také rozhodnutí Městského soudu v Praze z roku 1985, který se v souladu s tehdejšími ustanoveními občanského zákoníku judikoval následující:

„Není v souladu s povahou závěti jako jednostranného právního úkonu, aby si k ní musel pořizovatel vyžadovat souhlas svého manžela, když by chtěl v závěti disponovat i předměty v jejich bezpodílovém spoluvlastnictví. Manželé také nesmějí pořizovat společnou závěť se zřetelem na ustanovení § 476 odst. 3 o.z.“³¹

1.2 Jiné možnosti „společné závěti manželů“ v aktuální právní úpravě

Dle výše popsané nynější právní úpravy neumožňuje český právní řád společnou závěť manželů, existují však možnosti, jak mohou svoji testovací vůli vyjádřit. Dva zůstavitelé, v tomto případě manželé, se mohou povolat samostatnými závěťmi za dědice, musí splnit náležitosti a patřičnou formu pro každou jednotlivou závěť.³²

Další možností je uzavření dědické smlouvy³³, kterou však nelze pořídit o celé pozůstalosti, dědická smlouva dále vyžaduje formu veřejné listiny³⁴ a jakožto dvoustranné právní jednání není jednostranně odvolatelná. Dědickou smlouvu nemůžeme považovat za institut nahrazující společnou závěť manželů.³⁵ „Dědická smlouva však bude platit jako závěť, pokud bude pořízena ve formě soukromé listiny a bude splňovat formální náležitosti závěti.“³⁶ V případě, kdy je ve formě soukromé listiny uzavřena dědická smlouva, již se obě strany vzájemně povolávají za dědice, může dědická smlouva platit jako závěť jedině tehdy, pokud je pořízena ve formě

³⁰ Rozsudek (Rc) Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 30.08.2011 sp. zn. 21 Cdo 2992/2009 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-3-12]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

³¹ Rozhodnutí (Rc), Městský soud v Praze ze dne 02. 01. 1985, sp. zn. 11 Co 454/84 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

³² DVOŘÁK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-939-7. – strana 62.

³³ § 1582 OZ a násl.

³⁴ „Vzhledem k zvláštnímu charakteru dědické smlouvy klade zákon vyšší požadavky na formu tohoto právního jednání. Uzavření dědické smlouvy vyžaduje formu notářského zápisu, jinak je smlouva neplatná. Může však platit jako závěť, má-li jinak všechny náležitosti závěti (§ 1591). Případná konverze však může narazit na zákaz společné závěti.“

KLEIN, Šimon. § 1582 [Smluvní strany]. In: PETROV, Jan et al. *Občanský zákoník*. 2. vyd. (1. aktualiz.). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 10. ISBN 978-80-7400-747-7.

³⁵ Nejedná se však o společnou závěť, tj. takovou závěť ustanovenou dvěma či více osobami v jedné listině [srov. čl. 3 bod 1 písm. c) evropského nařízení o dědictví, jakož i § 1248 o. z. o.] – DVOŘÁK, J. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-03-01]. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

³⁶ KLEIN, Šimon. § 1591 [Neplatná smlouva platná jako závěť]. In: PETROV, Jan et al. *Občanský zákoník*. 2. vyd. (1. aktualiz.). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-747-7.

předeepsané pro alografní závěť.³⁷ „Holografní forma je z povahy věci vyloučena (nemůže být napsána vlastní rukou obou stran). Tento postup zdánlivě umožňuje do jisté míry obejít zákaz porřízení společné závěti. Ve skutečnosti však takováto dědická smlouva nebude mít účinky společné závěti, tak jak ji zná německé právo, nýbrž půjde spíše o dvě samostatné závěti inkorporované do jediné listiny. Obě strany tedy budou moci platně pořídit novou závěť, aniž by o tom musely druhou stranu jakkoliv informovat.“³⁸

1.3 Shrnutí aktuální české právní úpravy

Zákonodárce při vytváření OZ 2012 nenavázal na tradici ABGB a neumožnil společnou závěť manželů, přestože se důvodová zpráva odvolává na preferenci autonomie vůle, která má být vůdčí ideou občanského zákoníku. Skutečnost, že se zákonodárce nevrátil k možnosti společného testamentu manželů, považuji za snížení dispozičního práva občanů v porřízení pro případ smrti. „Institut společného testamentu manželů se měl do české právní úpravy vrátit a rozšířit tak ku prospěchu občanů jejich možnosti při úpravě vzájemných dědických nároků.“³⁹

³⁷ Ibidem, marg. č. 5.

³⁸ KLEIN, Šimon. § 1591 [Neplatná smlouva platná jako závěť]. In: PETROV, Jan et al. *Občanský zákoník*. 2. vyd. (1. aktualiz.). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-747-7.

³⁹ PĚCHA, František. K otázce smluvního zřeknutí se dědického práva, pořizování vzájemných závětí a uzavírání dědických smluv. *Ad Notam*. 2001, roč. 7, č. 1, s. 18.

2 Právní úprava společného testamentu ve Spolkové republice Německo

Německá právní úprava se věnuje oblasti společného testamentu (Gemeinschaftliches Testament) v občanském zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch) v knize páté, která se zabývá dědickým právem, konkrétní právní úprava společného testamentu je upravena v § 2265–2273. Společný testament manželů je součástí BGB od vzniku jeho účinnosti v roce 1900 do dnešní doby. Společný testament manželů nebyl součástí německého právního řádu pouze v období od 1. srpna 1938 do 1. dubna 1953.⁴⁰ Mimo toto období je znění § 2265 od roku 1900 do současnosti neměnné: „Společný testament může být sepsán pouze manželi.“⁴¹ Manželi rozumíme z pohledu německého práva také stejnopohlavní páry.⁴²

Východiskem německé právní úpravy je stejně jako v české právní úpravě testovací svoboda jednotlivce, jež je však omezena povinným dílem ve formě peněžního nároku⁴³, dalším vedoucím principem německého dědického práva je institut univerzální sukcese.⁴⁴

Vzhledem k tématu práce považuji za vhodné vysvětlit také pojem manželství z pohledu německého práva. BGB definuje manželství v § 1353 odst. 1: „Manželství je uzavíráno na celý život dvěma osobami stejného nebo různého pohlaví. Manželé jsou povinni žít spolu v manželství a jsou za sebe navzájem odpovědní.“⁴⁵

⁴⁰ FUCHS, Thomas. § 2265 BGB. Errichtung durch Ehegatten: Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896. In: *Lexetius.com* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: <https://lexetius.com/BGB/2265,4>

⁴¹ Originální znění § 2265 BGB. „*Ein gemeinschaftliches Testament kann nur von Ehegatten errichtet werden.*“

⁴² Vycházíme ze zákona o registrovaném partnersví (Gesetz über die eingetragene Lebenspartnerchaft – LpartG), který v §10 odst. 4 „*Lebenspartner können ein gemeinschaftliches Testament errichten. Die § 2666–2272 des Bürgerlichen Gesetzbuchs gelten entsprechend.*“ (Životní partneři mohou sepsat společnou závěť. Ustanovení § 2266–2272 občanského zákoníku se uplatní obdobně).

⁴³ Povinný díl – Pflichtteil – je upraven v § 2303 BGB.

Odstavec 1. „*Ist ein Abkömmling des Erblassers durch Verfügung von Todes wegen von der Erbfolge ausgeschlossen, so kann er von dem Erben den Pflichtteil verlangen. Der Pflichtteil besteht in der Hälfte des Wertes des gesetzlichen Erbteils*“ (Pokud je potomek zůstavitele vyloučen z dědictví pořízením pro případ smrti, může se domáhat povinného dílu po dědici. Povinný díl tvoří polovina hodnoty zákonného dědického podílu.).

Odstavec 2. „*Das gleiche Recht steht den Eltern und dem Ehegatten des Erblassers zu, wenn sie durch Verfügung von Todes wegen von der Erbfolge ausgeschlossen sind. Die Vorschrift des § 1371 bleibt unberührt*“ (Stejné právo náleží rodičům a manželovi zůstavitele, pokud jsou vyloučeni z dědictví pořízením pro případ smrti. Ustanovení § 1371 zůstává nedotčeno).

⁴⁴ § 1922 odst. 1 BGB – „*Mit dem Tode einer Person (Erbfall) geht deren Vermögen (Erbchaft) als Ganzes auf eine oder mehrere andere Personen (Erben) über*“ (Se smrtí osoby (dědický nápad) přechází její jmění (dědictví) jako celek na jednu nebo více osob (dědiců)).

⁴⁵ Originální znění § 1353 BGB odst. 1: „*Die Ehe wird von zwei Personen verschiedenen oder gleichen Geschlechts auf Lebenszeit geschlossen. Die Ehegatten sind einander zur ehelichen Lebensgemeinschaft verpflichtet; sie tragen füreinander Verantwortung.*“

2.1 Možnosti sepsání testamentu

Testament může být dle BGB sepsán vlastní rukou (Eigenhändiges Testament) nebo notářem ve formě veřejného testamentu (öffentliches Testament). Obě výše uvedené formy lze vzájemně kombinovat.⁴⁶

Veřejný testament definuje BGB v § 2232 takto: „Závěť je sepsána notářem tak, že zůstavitel prohlásí notáři svou poslední vůli nebo mu předá listinu s prohlášením, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Zůstavitel může předat listinu otevřenou nebo uzavřenou; nemusí ji sepsat sám.“⁴⁷

Vlastnoruční testament je upraven v ustanovení § 2247 odst. 1. následovně: „Zůstavitel může pořídit závěť prostřednictvím vlastnoručně sepsaného a podepsaného prohlášení.“⁴⁸

Odst. 2: „Zůstavitel by měl⁴⁹ v prohlášení uvést, kdy (den, měsíc a rok) a na jakém místě jej sepsal.“⁵⁰

Odst. 3: „Podpis by měl obsahovat jméno a příjmení zůstavitele. Pokud se zůstavitel podepíše jiným způsobem a takový podpis postačuje k prokázání autorství zůstavitele a vážnosti jeho prohlášení, není takový podpis na překážku platnosti závěti.“⁵¹

Formu alografního testamentu německý občanský zákoník neumožňuje.⁵²

Právní formy jsou obligatorní. Závěť, která nesplňuje některou z dostupných forem, je podle Ustanovení § 125 věty první nicotná.⁵³

⁴⁶ MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022, § 2267 marg. č. 3. ISBN 978-3406766817. Dostupné v systému Beck-online DE [1.8.2023].

⁴⁷ Originální znění § 2232 BGB: „Zur Niederschrift eines Notars wird ein Testament errichtet, indem der Erblasser dem Notar seinen letzten Willen erklärt oder ihm eine Schrift mit der Erklärung übergibt, dass die Schrift seinen letzten Willen enthalte. Der Erblasser kann die Schrift offen oder verschlossen übergeben; sie braucht nicht von ihm geschrieben zu sein.“

⁴⁸ Originální znění § 2247 odst. 1 BGB: „Der Erblasser kann ein Testament durch eine eigenhändig geschriebene und unterschriebene Erklärung errichten.“

⁴⁹ Nejedná se tedy o povinnost zůstavitele uvést čas a místo. Komentářová literatura však na základě praxe doporučuje místo i čas uvést – BeckOGK/Braun [1.8.2023] BGB § 2267 marg. č. 26.

⁵⁰ Originální znění § 2247 odst. 2 BGB: „Der Erblasser soll in der Erklärung angeben, zu welcher Zeit (Tag, Monat und Jahr) und an welchem Orte er sie niedergeschrieben hat.“

⁵¹ Originální znění § 2247 odst. 3 BGB: „Die Unterschrift soll den Vornamen und den Familiennamen des Erblassers enthalten. Unterschreibt der Erblasser in anderer Weise und reicht diese Unterzeichnung zur Feststellung der Urheberschaft des Erblassers und der Ernstlichkeit seiner Erklärung aus, so steht eine solche Unterzeichnung der Gültigkeit des Testaments nicht entgegen.“

⁵² § 2231 BGB – Řádné závěti.

Závěť může být pořízena v řádné formě:

1. sepsáním u notáře,

2. prohlášením zůstavitele podle § 2247 (vlastnoruční testament).

⁵³ LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht: ein Lehrbuch mit Fällen und Kontrollfragen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, s. 111, marg. č. 292. ISBN 978-3-16-161550-4.

BGB umožňuje také sepsání mimořádných společných testament manželů dle § 2249–2251.

2.2 Jednotlivé druhy společných testamentů

2.2.1 Äußerliches Testament / Gleichzeitiges gemeinschaftliches Ehegattentestament (testamentum mere simultaneum)⁵⁴

Pro tuto formu závěti je charakteristické, že zúčastněné strany činí pouze jednostranné pořízení, které na sobě nejsou nijak závislé a zpravidla si obsahově neodpovídají.⁵⁵ Vzhledem k tomu, že společná závět z čistě vnějšího hlediska neobsahují žádné vzájemné pořízení, nevztahují se na právní důsledky tohoto typu společných závětí žádné zvláštnosti ve srovnání se dvěma samostatnými závěti. Podstatné je, že v tomto případě neexistuje žádná záměrná vnitřní obsahová souvislost pořízení.⁵⁶ Příkladem takové závěti může být situace kdy každý z manželů ustanoví za své dědice své děti z předchozího manželství. V případě vlastnoručního sepsání listiny mohou manželé využít formálního zjednodušení podle § 2267 BGB tak, že text vlastnoručně napíše pouze jeden z manželů a oba jej podepíší.⁵⁷ Případy tohoto testamentu jsou v praxi poměrně vzácné.⁵⁸

2.2.2 Gegenseitiges gemeinschaftliches testament – Vzájemný (reciproční) testament (testamentum reciprocum, mutuum)

Takováto závět' obsahuje pouze vzájemná pořízení, kterými se manželé navzájem ustanoví za dědice, odkazovníky nebo stanoví příkazy.⁵⁹ Tato pořízení můžeme označit za tzv. „zrcadlová“.⁶⁰ Literatura není jednotná v odpovědích na otázku, zda vzájemné společné závěti mohou nebo musí obsahovat (Wechselbezügliche Verfügungen) vzájemně podmíněná pořízení.⁶¹

Dle komentářové literatury je přesto vhodnější klasifikovat vzájemnou závět' bez ohledu na existenci ustanovení o vzájemně podmíněných pořízeních (wechselbezügliche Verfügungen). Komentář však dále dodává, že: „Vzhledem k tomu, že klasifikace pořízení jako vzájemné

⁵⁴ Tuto závět' můžeme označit za „závět z čistě vnějšího hlediska“.

⁵⁵ BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 75.

⁵⁶ BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 75, 75.1

⁵⁷ „Bedeutung hat diese Art des Testamentes bei der Inanspruchnahme der Formerleichterung“ (Tento druh závěti má význam při uplatnění formálního zjednodušení.). BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht* [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 18.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ BeckOK BGB/Litzenburger [5. 8. 2023] BGB § 2265 marg. č. 14.

⁶⁰ BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 76, 77.

⁶¹ Ibidem.

společné závěti sama o sobě nevyvolává žádné právní důsledky, neměla by být významnost rozdílné terminologie, kterou lze nalézt v literatuře, příliš přeceňována.“⁶²

2.2.3 Vzájemně podmíněný (korespektivní) testament (Wechselbezügliches Testament)⁶³

V případě vzájemně podmíněného testamentu (testamentum correspectivum) je alespoň jedno pořízení účastníka závislé na pořízení druhého účastníka, takže pořízení stojí a padají společně (§ 2270–2271).⁶⁴ Není nutné, aby příslušná pořízení, nebo dokonce jen některá pořízení druhého manžela byla učiněna stejným způsobem ve vzájemné závislosti (tzv. jednostranná závislost nebo jednostranná vzájemnost). Pojem vzájemně podmíněná závěť proto nesmí vést k mylnému závěru, že zvláštní pravidla pro vzájemná pořízení se vztahují na takovou závěť jako celek, tj. na všechny odkazy, ustanovení dědicem nebo příkazy. Naopak otázku vzájemné podmíněnosti je třeba zkoumat u každého takového pořízení – zvlášť – pouze pokud je jednotlivé pořízení učiněno vzájemně podmíněně, uplatní se příslušná zvláštní pravidla. V rozporu s tím, co by mohl původně naznačovat její název, se tedy nejedná o vzájemnost závěti jako takové, ale pouze o vzájemnost pořízení v ní obsažené. Je však samozřejmě možné, aby zúčastnění učinili všechna pořízení vzájemně podmíněně dle § 2270.⁶⁵ Vzhledem k výše uvedenému uvádím překlad § 2270 BGB.

Odstavec 1: Učinili-li manželé ve společné závěti pořízení, o nichž lze předpokládat, že by pořízení jednoho z nich nebylo učiněno bez pořízení druhého, má neplatnost nebo odvolání jednoho pořízení za následek neplatnost druhého.

Odstavec 2: V případě pochybností je třeba takový vzájemný vztah pořízení předpokládat, jestliže na sebe manželé vzájemně pamatují, nebo pokud jeden z manželů poskytne druhému z manželů příspěvek, a pro případ přežití obmysleného učiní pořízení ve prospěch osoby, která je příbuzná s druhým manželem nebo je mu jinak blízká.

Odst. 3: Na jiná pořízení než ustanovení dědiců, odkazy, povinnosti a volbu rozhodného dědického práva se odstavec 1 nepoužije.“⁶⁶

⁶² BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 77.

⁶³ Jedná se o překlad autora, nikoli oficiální překlad pojmu.

⁶⁴ BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht* [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 20.

⁶⁵ BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB §2265 marg. č. 79.

⁶⁶ Originální znění §2270 BGB „*Wechselbezügliche Verfügungen*

(1) *Haben die Ehegatten in einem gemeinschaftlichen Testament Verfügungen getroffen, von denen anzunehmen ist, dass die Verfügung des einen nicht ohne die Verfügung des anderen getroffen sein würde, so hat die Nichtigkeit oder der Widerruf der einen Verfügung die Unwirksamkeit der anderen zur Folge.*

(2) *Ein solches Verhältnis der Verfügungen zueinander ist im Zweifel anzunehmen, wenn sich die Ehegatten gegenseitig bedenken oder wenn dem einen Ehegatten von dem anderen eine Zuwendung gemacht und für den Fall*

Pokud si strany přejí, aby jejich formulace jako celek byly na sobě závislé ve smyslu vzájemné podmíněnosti, je vhodné to upřesnit v odpovídající formulaci, která může znít například takto: „Všechna výše uvedená pořízení jsou v zákonem povoleném rozsahu vzájemně podmíněná.“⁶⁷

Dále je třeba zmínit úpravu odvolání vzájemně podmíněných pořízení, kterou upravuje § 2271. Ustanovení § 2271 chrání důvěru manželů v platnost vzájemných pořízení tím, že nařizuje přeživšímu, aby byl vázán svými vzájemnými pořízeními, a stanoví zvláštní formu pro odvolání za života obou manželů. Naopak nerekiproční pořízení ve společné závěti lze kdykoli volně odvolat v souladu s § 2253.⁶⁸ Vzájemně podmíněná pořízení jsou za života obou manželů rovněž volně odvolatelná. Podle § 2271 odstavce I však musí být dodrženo ustanovení § 2296⁶⁹ platné pro dědickou smlouvu. Odvolání musí být proto učiněno vůči druhému manželovi a vyžaduje notářské ověření. Tím je zajištěno, že se druhý manžel o odvolání dozví, neboť podle § 2270 odstavce I se jeho vlastní vzájemné pořízení stávají neúčinnými a musí mít možnost na ně reagovat. Na rozdíl od dědické smlouvy se pro odvolání nevyžaduje žádný důvod. Odvolání, které je doručeno až po smrti příjemce, je neúčinné. Podle § 2271 odst. 1, věty 2 nelze odvolání učinit novým odvolávacím testamentem. Pokud manželé jednájí společně, mohou zvolit všechny formy odvolání dle § 2254–2258 a násl.

Po smrti jednoho z manželů nemůže již pozůstalý manžel odvolat své vzájemné pořízení podle § 2271 odst. 2., věty 1. Je tomu tak proto, že zemřelý manžel učinil své pořízení v důvěře v trvání pořízení druhého manžela a po smrti již nemá možnost učinit nové pořízení. Ve společné závěti je však možné přiznat přeživšímu manželovi právo jednostranně změnit nebo zrušit vzájemně podmíněné pořízení po smrti prvního manžela. Taková výhrada změny automaticky nevylučuje vzájemnou podmíněnost, výklad však může k tomuto výsledku vést. Nová pořízení pro případ smrti přeživšího manžela učiněná po smrti prvního zůstavitele jsou neúčinná pouze tehdy, pokud se negativně dotýkají vzájemně podmíněného obmyšleného. Souhlas konečného dědice

des Überlebens des Bedachten eine Verfügung zugunsten einer Person getroffen wird, die mit dem anderen Ehegatten verwandt ist oder ihm sonst nahe steht.

(3) Auf andere Verfügungen als Erbeinsetzungen, Vermächtnisse, Auflagen und die Wahl des anzuwendenden Erbrechts findet Absatz 1 keine Anwendung.“

⁶⁷ BeckOGK/Braun [5.8.2023] BGB § 2265 marg. č. 80–81.

⁶⁸ Originální znění § 2253 BGB „*Der Erblasser kann ein Testament sowie eine einzelne in einem Testament enthaltene Verfügung jederzeit widerrufen.*“ (Zůstavitel může kdykoli odvolat závěť, jakož i jednotlivé pořízení obsažené v závěti.)

⁶⁹ Originální znění § 2296 BGB „*(1) Der Rücktritt kann nicht durch einen Vertreter erfolgen. Der Rücktritt erfolgt durch Erklärung gegenüber dem anderen Vertragschließenden. (2) Die Erklärung bedarf der notariellen Beurkundung.*“

(1) (Odstoupení nemůže provést zástupce).

(2) (Odstoupení se provádí prohlášením vůči druhé smluvní straně. Prohlášení musí být notářsky ověřeno).

(Schlusserbe) s novými pořízenými nemůže zrušit závazek přeživšího, protože závazek existuje vůči zemřelému a jeho vůli je třeba respektovat.⁷⁰

Příklad vzájemné podmíněnosti (Wechselbezüglichkeit) v závěti může mít následující podobu:

Všechna pořízení učiněná v naší společné závěti jsou vzájemně podmíněná (wechselbezüglich).

Notář nás poučil o tom, že můžeme tuto závěť společně odvolat jako celek nebo ji v jednotlivých bodech změnit. Každý z nás je oprávněn jednostranně odvolat své pořízení pro případ smrti ještě za života toho druhého. Odvolání vyžaduje notářské ověření a přijetí druhým manželem a vede k neplatnosti závěti jako celku.

Právo odvolat závěť zaniká smrtí prvního z manželů. Poté již nelze závěť měnit. To platí zejména pro ustanovení našich dětí za rovnodílné dědice toho, kdo bude žít nejdéle z nás. Dále jsme byli poučeni o tom, že ani v případě uzavření nového manželství a/nebo narození dítěte nemůže déle žijící manžel změnit ustanovení o povolání našich společných dětí dědici.⁷¹

2.3 Berlínský testament (Berliner Testament)

Označuje zvláštní formu společného testamentu. Jedná se o formu vzájemně podmíněného pořízení viz text výše, která je mezi zůstaviteli velice oblíbená.⁷² Z tohoto důvodu bude této formě závěti věnována větší pozornost.

Berlínský⁷³ testament je upraven v ustanovení § 2269 následovně:

Odstavec 1. Pokud manželé ve společném testamentu, kterým se vzájemně povolali za dědice, určili, že po smrti přeživšího manžela má společná pozůstalost připadnout třetí osobě, má se v pochybnostech za to, že třetí osoba je dědicem celkové pozůstalosti po později zemřelém manželů.⁷⁴

⁷⁰ HOEREN, Thomas. In: SCHULZE, Reiner et al. *Bürgerliches Gesetzbuch: Handkommentar*. 11. Ed. Berlin: Nomos, 2021, § 2271 marg. č. 1–5. ISBN 978-3848784073. Dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

⁷¹ Beck'sches Formularbuch Erbrecht. München: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-3-406-77805-6. „Gemeinschaftliches Testament mit ausschließlich wechselbezüglichen Verfügungen“ – Keim – dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

⁷² KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022, díl I., § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten – marg. č. 39. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

⁷³ Do 31. 12. 2001 měl § 2269 nadpis Berliner Testament, od 1. 1. 2002 je nadpis tohoto § „Gegenseitige Einsetzung“ (vzájemně/reciproční ustanovení)

⁷⁴ Originální znění § 2269 odst. 1 BGB „Haben die Ehegatten in einem gemeinschaftlichen Testament, durch das sie sich gegenseitig als Erben einsetzen, bestimmt, dass nach dem Tode des Überlebenden der beiderseitige Nachlass an einen Dritten fallen soll, so ist im Zweifel anzunehmen, dass der Dritte für den gesamten Nachlass als Erbe des zuletzt versterbenden Ehegatten eingesetzt ist.“

Odstavec 2. Pokud manželé v takové závěti stanovili odkaz, který má být splněn po smrti pozůstalého manžela, je třeba v případě pochybností předpokládat, že odkaz případně obmyšlenému až po smrti pozůstalého manžela.⁷⁵

Při zřízení Berlínského testamentu mají manželé dvě rozdílné možnosti, jak tuto závěť upravit, jedná o tzv. princip rozdělení „Trennungsprinzip/Trennungslösung“ a princip jednoty „Einheitsprinzip“.⁷⁶

Je také možné stanovit různé úpravy pro oba možné dědické nápady. Takže například v případě, že manžel zemře jako první, uplatní se zásada jednoty, manželka se stane plnohodnotným dědicem (Vollerbe). Zatímco v případě, že manželka zemře jako první, uplatní se princip rozdělení. Manžel se tedy stane předběžným dědicem (Vorerbe).⁷⁷

2.3.1 Princip rozdělení

Po smrti jednoho z manželů se přeživší manžel stává předběžným dědicem (Vorerbe)⁷⁸ a děti (třetí osoby) se stávají následnými dědici (Nacherbe).⁷⁹ Děti tedy vstupují do dědictví až smrtí déle žijícího manžela. Majetek prvního zesnulého dědí jako následní dědicové, majetek po déle žijícím manželovi jako („normální“) plnohodnotní dědicové (Vollerbe). Obě pozůstalosti tak zůstávají právně oddělené, odtud termín princip rozdělení.⁸⁰

2.3.2 Zásada jednoty

Déle žijící manžel/manželka se stává plnohodnotným (Vollerbe) dědicem. Celá jednotná pozůstalost, kterou nyní vlastní déle žijící manžel/manželka (odtud termín „princip jednoty“), připadá po smrti tohoto manžela/manželky dětem (třetím osobám) jako konečným dědicům (Schlusserben). Ty jsou tedy ustanoveny každým z manželů jako náhradní dědicové pro případ, že druhý z nich zemře jako první. V případě smrti prvního z manželů se přeživší manžel stává plnohodnotným dědicem (Vollerbe) a v případě jeho smrti se děti stávají dědici přeživšího

⁷⁵ Originální znění § 2269 odst. 2 BGB: „Haben die Ehegatten in einem solchen Testament ein Vermächtnis angeordnet, das nach dem Tode des Überlebenden erfüllt werden soll, so ist im Zweifel anzunehmen, dass das Vermächtnis dem Bedachten erst mit dem Tode des Überlebenden anfallen soll.“

⁷⁶ Komentářová literatura nejednotně užívá jak pojem princip, tak pojem řešení.

⁷⁷ LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht: ein Lehrbuch mit Fällen und Kontrollfragen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, s. 178, marg. č. 464a. ISBN 978-3-16-161550-4.

⁷⁸ Předběžný dědic je dědic určený ze zákona nebo pořízením pro případ smrti, který je omezen v nakládání s pozůstalostí ustanovením následného dědice. Po vzniku následného dědického nápadu přestává být předběžný dědic dědicem a dědictví připadá následnému dědici (§ 2139 občanského zákoníku). FUCHS, Julian. *Weber: Rechtswörterbuch*. 30. Ed. München: C. H. Beck, 2023. Dostupné v systému Beck-online [6.8.2023].

⁷⁹ Následný dědic je dědic, který se stane dědicem až poté, co se jím stane jiný předběžný dědic. *Ibidem*.

⁸⁰ KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022, díl I., § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten, marg. č. 40. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

manžela. Potomci jsou tedy po smrti prvního z nich vydědění v kombinaci s ustanovením za konečného dědice (Schlusserbe). Potomci obdrží jako dědictví veškerý majetek spojený s přeživším, tj. to, co je v okamžiku smrti déle žijícího manžela ještě k dispozici. Analogicky k § 2286 BGB⁸¹ může přeživší manžel v zásadě volně nakládat i s majetkem, který nabyl po prvním zůstaviteli za jeho života. Ustanovení dědické smlouvy o ochraně třetího obdarovaného (§ 2287–2288 BGB), tj. posledních dědiců, se použijí obdobně. Po smrti prvního manžela je však přeživší omezen ve své testamentární volnosti v případě vzájemných podmíněných pořízení (Wechselbezüglichkeit).⁸²

Na základě výkladu je možné určit, zda manželé chtěli uplatnit princip jednoty, nebo princip rozdělení. Výkladové pravidlo § 2269 odst. 1 občanského zákoníku hovoří ve prospěch zásady jednoty. Toto pravidlo je však třeba použít pouze tehdy, pokud výklad nepřinesl žádný výsledek. Pokud se neuplatní ani výkladové pravidlo § 2269 odst. 1 občanského zákoníku, zůstává princip rozdělení.⁸³

Ukázka formulace Berlínského testamentu (princip jednoty):

Ustanovujeme se navzájem jedinými plnoprávními dědici (Vollerben) celého našeho majetku.

Po smrti déle žijícího manžela ustanovujeme tímto za naše konečné dědice (Schlusserben) naše děti, každé rovným dílem.⁸⁴

Ukázka formulace Berlínského testamentu (princip rozdělení):

Ustanovujeme se vzájemně za samostatné předběžné dědice veškerého našeho společného majetku osvobozeného od všech zákonných povinností a omezení v přípustném rozsahu. Každé z našich dětí ustanovujeme rovným dílem následným dědicem.

Po smrti déle žijícího manžela ustanovujeme tímto za naše konečné dědice (Schlusserben) naše děti, každé z nich rovným dílem.⁸⁵

Následkem výše uvedených principů jednoty a principu rozdělení jsou rozdíly mezi právním postavením déle žijícího manžela, obmyšlených třetích osob a také nároku na povinný

⁸¹ § 2286 BGB Dispozice (pořízení) mezi živými

Dědickou smlouvou se neomezuje právo zůstavitele nakládat se svým majetkem formou právního jednání mezi živými.

⁸² KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022, díl I., § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten marg. č. 41. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

⁸³ Ibidem, díl I. § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten – marg. č. 42.

⁸⁴ SCHERER, Stephan und Bastian BIERMANN. *Unternehmensnachfolge*. München: Beck-online, 2020, § 17 Der erbrechtliche Erwerb des Nachlasses – Scherer/Bregulla-Weber, marg. č. 54. Dostupné v systému Beck-online DE [6.8.2023].

⁸⁵ Ibidem, díl II. Kapitola 4. – § 17 Der erbrechtliche Erwerb des Nachlasses – marg. č. 55.

díl. Rozdíl mezi principem rozdělení a jednoty má dalekosáhlé důsledky. Pokud se uplatní zásada rozdělení, stává se pozůstalý manžel „pouze“ předběžným dědicem (Vorerbe). Vztahují se na něj tedy omezení předběžného dědice, pokud jde o majetek prvního zemřelého manžela. Pokud se naopak uplatní zásada jednoty, nepodléhá manžel jako plnohodnotný dědic (Vollerbe) žádným omezením.⁸⁶ Existují také rozdíly pro třetí osobu, tj. obvykle dítě: Pokud je následným dědicem (Nacherbe) podle principu rozdělení, má vůči předběžnému dědici řadu práv, například může požadovat předložení seznamu pozůstalosti dle § 2121 BGB. Kromě toho je postavení následného dědice dědičné.⁸⁷

Při zvažování mezi principem jednoty a zásadou rozdělení by manželé měli zvážit následující skutečnosti: Pokud je hlavním hlediskem manželů zajistit budoucí převod majetku na děti, měla by být v berlínské závěti přijata zásada rozdělení: Déle žijící manžel se stává pouze předběžným dědicem. Jako předběžný dědic si pak bude vědom toho, že majetek drží pouze takříkajíc „přechodně“, dokud nenastane okamžik následného dědického nápadu (Nacherbfall). Pokud se naopak manželé rozhodnou pro unitární řešení, stane se pozůstalý manžel plnoprávným dědicem. Zděděný majetek se pak smísí s jeho majetkem. Pozůstalý manžel se může v případě tohoto řešení cítit svobodněji při spotřebovávání podstaty dědictví.⁸⁸

Co se týče práva na povinný díl, je opět nutné rozlišovat oba výše uvedené principy. Pokud je jediným konečným dědicem (Schlusserbe) jediné společné dítě manželů, vyplývá z toho např. následující: V případě zásady jednoty § 2269 odst. 1, vzniká právo na povinný díl konečnému dědici (Schlusserbe) dle § 2303 odst. 1⁸⁹ ihned při prvním dědickém nápadu, jelikož je po smrti prvního z manželů zcela vyděděn. Aby se pokud možno zabránilo uplatnění nároku na povinný díl po smrti prvního zemřelého manžela, nezřídka se používá doložka v závěti (tzv. doložka o povinném dílu nebo sankční doložka o povinném dílu).⁹⁰

⁸⁶ SCHERER, Stephan und Bastian BIERMANN. *Unternehmensnachfolge*. München: Beck-online, 2020, díl II. Kapitola 4. – § 17 Der erbrechtliche Erwerb des Nachlasses – Scherer/Bregulla-Weber, marg. č. 56. Dostupné v systému Beck-online DE [10.8.2023].

⁸⁷ Ibidem, § 17 Der erbrechtliche Erwerb des Nachlasses, marg. č. 57. Dostupné v systému Beck-online DE.

⁸⁸ Ibidem, § 17 Der erbrechtliche Erwerb des Nachlasses – Scherer/Bregulla-Weber, marg. č. 58. Dostupné v systému Beck-online DE.

⁸⁹ Originální znění § 2303 BGB „*Pflichtteilsberechtigte; Höhe des Pflichtteils*“

„*Ist ein Abkömmling des Erblassers durch Verfügung von Todes wegen von der Erbfolge ausgeschlossen, so kann er von dem Erben den Pflichtteil verlangen. Der Pflichtteil besteht in der Hälfte des Wertes des gesetzlichen Erbteils.*“

§ 2303 Osoby, které mají nárok na povinný díl; výše povinného dílu

Je-li potomek zůstavitele vyloučen z dědictví pořízením pro případ smrti, může požadovat povinný díl po dědici. Povinný díl tvoří polovina hodnoty zákonného dědického podílu.

⁹⁰ LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht: ein Lehrbuch mit Fällen und Kontrollfragen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, s. 179, marg. č. 465. ISBN 978-3-16-161550-4.

V případě principu rozdělení a práva na povinný díl se po smrti prvního manžela použije § 2306 odst. 2 v kombinaci s odst. 1.⁹¹ Potomek ustanovený jako následný dědic prvního manžela se tedy může domáhat povinného dílu v případě prvního dědictví pouze tehdy, pokud se zřekne ustanovení jako následný dědic.⁹²

2.3.3 Pflichtteilstrafklausel / Pflichtteilanspruch (Sankční klauzule na povinný díl / nárok na povinný díl)

V praxi je ustanovení konečného dědice často podmíněno rozvazovací podmínkou, tj. že si plánovaní koneční dědicové nebudou činit nárok na povinný díl po smrti prvního z manželů. To by mělo za následek, že pozůstalý manžel by musel „vyplatit“ potomky s nárokem na povinný díl, a proto by byl za určitých okolností nucen například prodat cenné věci z pozůstalosti. Běžné sankční klauzule, zasahující do práva na povinný díl jakožto výraz svobody projevu vůle, která je rovněž chráněna ústavním právem, by zpravidla neměly být vystaveny riziku rozporu s dobrými mravy.⁹³

Cílem sankční klauzule na povinný díl je:

- znevýhodnit uplatnění nároku potomků na povinný díl;
- udržet pozůstalost „pohromadě“, tj. zprostit déle žijícího manžela platební povinnosti;
- odměnit „poslušné“ děti a nezvýhodňovat děti, které se domáhají povinného dílu.⁹⁴

Opět je i v případě sankční klauzule třeba rozlišovat mezi principem jednoty a principem rozdělení:

⁹¹ Originální znění § 2306 BGB „Beschränkungen und Beschwerden“

(1) „Ist ein als Erbe berufener Pflichtteilsberechtigter durch die Einsetzung eines Nacherben, die Ernennung eines Testamentsvollstreckers oder eine Teilungsanordnung beschränkt oder ist er mit einem Vermächtnis oder einer Auflage beschwert, so kann er den Pflichtteil verlangen, wenn er den Erbteil ausschlägt; die Ausschlagungsfrist beginnt erst, wenn der Pflichtteilsberechtigte von der Beschränkung oder der Beschwerde Kenntnis erlangt.

(2) Einer Beschränkung der Erbeinsetzung steht es gleich, wenn der Pflichtteilsberechtigte als Nacherbe eingesetzt ist.“

§ 2306 Omezení a zatížení

(1) Je-li osoba oprávněná z povinného dílu, která byla ustanovena dědicem, omezena ustanovením následného dědice, ustanovením vykonavatele závěti nebo nařízením rozdělení nebo je-li zatížena odkazem nebo příkazem, může se domáhat povinného dílu, jestliže se zřekne dědického podílu; lhůta ke zřeknutí se začíná běžet až tehdy, když se osoba oprávněná z povinného dílu o omezení nebo zatížení dozví.

(2) To odpovídá omezení ustanovení dědicem, pokud je oprávněný z povinného dílu ustanoven jako následný dědic

⁹² LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht: ein Lehrbuch mit Fällen und Kontrollfragen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, s. 179, marg. č. 465. ISBN 978-3-16-161550-4.

⁹³ KÖSSINGER, Reinhard et al. *Handbuch der Testamentgestaltung: Grundlagen und Gestaltungsmittel für Verfügungen von Todes wegen und vorbereitende Erbfolgebmaßnahmen*. München: C. H. Beck, 2020, díl II. § 14 Gestaltungsmöglichkeiten von Ehegattenverfügungen von Todes wegen., marg. č. 76. ISBN 978-3-406-74650-5. Dostupné v systému Beck-online DE [10.8.2023].

⁹⁴ KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022, díl I., § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten – Krätzschel – marg. č. 49. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE [10.8.2023].

Princip rozdělení

Dítě ustanovené jako následný dědic se může domáhat svého povinného dílu po přeživším manželovi (předchozím dědici) pouze tehdy, jestliže se následného dědictví (Nacherbschaft) zřekne podle § 2306 odst. 1 věty druhé, § 2306 odst. 2. Dědický podíl dědice, který se zřekl dědictví, pak buď přejde na náhradní dědice, nebo připadne ostatním dědicům. V případě absence odpovídajících pokynů se předchozí dědic stává plnohodnotným dědicem podle § 2142 odst. 2. Požadavek na povinný díl naproti tomu obecně nemá žádný vliv na ustanovení dítěte za plnoprávného dědice pozůstalým manželem. V tomto případě tedy musí pozůstalý manžel buď dítě vyloučit z dědictví s ohledem na svůj vlastní majetek, nebo si vyhradit právo toto změnit § 2271.⁹⁵

Princip jednoty

Ani ustanovení konečného dědice nebrání dítěti, aby se domáhal svého povinného dílu po prvním zemřelém rodiči. Požadavek na povinný díl nezahrnuje ani zřeknutí se, ani odmítnutí konečného dědictví. Účelem klauzule o povinném dílu je zabránit tomu, aby se oprávněná osoba při prvním dědickém nápadu domáhala svého povinného dílu po pozůstalém manželovi tím že je znevýhodněna při druhém dědickém nápadu.⁹⁶

2.3.4 Enterbungsklausel – klauzule vydědění

V této klauzuli je osoba, která uplatňuje nárok na povinný díl z pozůstalosti prvního zemřelého manžela, vyloučena z dědictví. Může se jednat o podmíněné ustanovení konečného dědice spojené s ustanovením, že takto uvolněný dědický podíl připadne ostatním potomkům.⁹⁷

Příkladem klauzule o vydědění může být následující formulace:

Pokud se jeden z našich potomků domáhá svého povinného dílu po smrti prvního zesnulého manžela, a to proti vůli déle žijícího manžela, je on i jeho potomci vyloučeni z dědictví po smrti déle žijícího manžela.

⁹⁵ BeckOK BGB/Litzenburger [11.8.2023] BGB § 2269 marg. č. 45.

⁹⁶ Ibidem, marg. č. 46.

⁹⁷ Ibidem, marg. č. 56.

2.3.5 Fakultative Ausschlussklausel – fakultativní vylučovací klauzule

Další vhodnou možností, jak sankcionovat požadavek na povinný díl po prvním dědickém nápadu, je zproštění pozůstalého manžela povinnosti vůči konečnému dědici v případě požadavku na povinný díl ze strany konečného dědice (fakultativní vylučovací klauzule).⁹⁸

Příkladem fakultativní vylučovací klauzule může být následující formulace:

Pokud se jeden z našich potomků domáhá svého povinného dílu po smrti prvního zemřelého manžela proti vůli děle žijícího manžela, není děle žijící manžel vůči němu a jeho pokolení vázán svými pořízenými pro případ smrti.⁹⁹

Nejdokonalejšího zabezpečení společné berlínské závěti proti nároku konečných dědiců na povinný díl v případě smrti prvního manžela je dosaženo smlouvou o zřeknutí se povinného dílu (Pflichtteilsverzichtsvertrag) mezi potomky oprávněnými na povinný díl (konečnými dědici) a zůstavitelem.¹⁰⁰

2.3.6 Jastrowova klauzule – Jastrow'sche Klausel

Jastrowova klauzule je rozšířením klasické sankční doložky na povinný díl. Jedná se o dodatečné ujednání o odkazu ve prospěch potomků, kteří si neuplatňují nárok na povinný díl, má snížit motivaci k uplatnění těchto nároků. Jedná se o složitou a dlouhou doložku, která je obtížně zprostředkovatelná právním laikům. Základním stavebním kamenem je fakultativní nebo klasická klauzule o sankci na povinný díl, kterou je pak třeba vhodně doplnit o odkazový dodatek.¹⁰¹ Kromě vydědění potomka, který si nárokuje povinný díl, se stanoví odkaz, který má být plněn z pozůstalosti prvního zemřelého, a tím ji výrazně snižuje. V důsledku toho potomek, který je vyděděn pro konečné dědické nástupnictví, stále dostává povinný díl po zůstaviteli z „celkové pozůstalosti“. Pozůstalost se však zmenšuje, protože odložené odkazy se odečítají jako přednostní závazky pozůstalosti po prvním manželovi před výpočtem povinného dílu po děle žijícím manželovi.

Aby se zajistilo, že děle žijící manžel nebo manželka bude během svého života co nejméně omezován nebo omezována odkazem, stává se odkaz splatným až po jeho nebo její smrti nebo

⁹⁸ KÖSSINGER, Reinhard et al. *Handbuch der Testamentgestaltung: Grundlagen und Gestaltungsmittel für Verfügungen von Todes wegen und vorbereitende Erbfolgebmaßnahmen*. München: C. H. Beck, 2020, díl II. § 14 Gestaltungsmöglichkeiten von Ehegattenverfügungen von Todes wegen., marg. č. 85. ISBN 978-3-406-74650-5. Dostupné v systému Beck-online DE [11.8.2023].

⁹⁹ Ibidem marg. č. 85.

¹⁰⁰ Ibidem marg. č. 77.

¹⁰¹ HORN, Claus-Henrik. *Beck'sche Online-Formulare Erbrecht*. 40. Ed. München: C. H. Beck, 2023, 5.2.4.2 Jastrow'sche Klausel – Florian Kühne. Dostupné v systému Beck-Online DE [11.8.2023].

je do té doby odložen. To, čemu se mělo zabránit principem jednoty, totiž rozdělení obou pozůstalostí, je opět zavedeno prostřednictvím Jastrowovy doložky.¹⁰²

Příkladem této klauzule může být následující formulace:

Pokud po smrti prvního zemřelého (manžela) uplatní potomek nebo jeho dědic nárok na povinný díl proti vůli děle žijícího manžela způsobem, který by mohl způsobit prodlení, je tento potomek a jeho potomci vyloučeni z konečného dědictví po děle žijícím manželovi. Podíl z dědictví, který se pak stane volným, přiroste ostatním konečným dědicům v poměru k jejich podílu. Děle žijící manžel však může s podílem vyloučeného konečného dědice nakládat libovolným způsobem, a to buď pro případ smrti, nebo za svého života.

Kromě toho každý potomek, který neuplatnil nárok na povinný díl proti vůli děle žijícího (manžela), obdrží peněžitý odkaz, který vznikl již v okamžiku smrti prvního manžela, avšak je splatný až po smrti děle žijícího (manžela), a to v hodnotě odpovídající jeho zákonnému dědickému podílu po smrti prvního manžela. Pohledávka z odkazu je nedědičná a nepřevoditelná. Příslušné závěti se úročí sazbou 3,5 % ročně, přičemž úroky jsou splatné na konci každého kalendářního roku. Výše odkazů je omezena na hodnotu pozůstalosti v době následného dědického nápadu (Schlusserbfall). Nelze požadovat věcné zajištění.

V případě, že všichni potomci uplatní nárok na povinný díl výše uvedeným způsobem, obdrží [jméno odkazovníka]. odkaz ve výši rozdílu mezi hodnotou zákonných dědických podílů všech dětí a povinných dílů. Výše uvedená ustanovení se vztahují i na tento odkaz.¹⁰³

2.3.7 Änderungsklauseln – změnové klauzule

Manželé si mohou výslovně nebo konkludentně stanovit výhradu o změně (Änderungsvorbehalt) nebo osvobozující klauzuli pro vzájemně podmíněné pořízení. Přípustnost změnových klauzulí je obecně uznávána.¹⁰⁴

Výhrada změny a osvobozující klauzule jsou změnovými oprávněními, která jsou shrnuta níže pod pojmem „změnové klauzule“. Pomocí změnových klauzulí může děle žijící manžel například reagovat na překvapivé události v životě konečných dědiců.¹⁰⁵

¹⁰² Ibidem, 5.2.4.2 Jastrow'sche Klausel. marg. č. 3.

¹⁰³ HORN, Claus-Henrik. *Beck'sche Online-Formulare Erbrecht*. 40. Ed. München: C. H. Beck, 2023, 5.2.4.2 Jastrow'sche Klausel – Florian Kühne. Dostupné v systému Beck-Online DE [11.8.2023].

¹⁰⁴ HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019, § 20 Abgrenzungsfälle zur Feststellung der Wechselbezüglichkeit und zu Änderungsklauseln – Horn, marg. č. 58. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE [11.8.2023].

¹⁰⁵ Ibidem, marg. č. 58–62.

Jelikož zákonodárce ponechal na manželích, aby se rozhodli, zda a v jakém rozsahu si přejí, aby jejich pořízení byla vzájemně podmíněná (wechselbezüglich), § 2270 odst. 1., mohou si také ve společné závěti navzájem nebo jeden z nich udělit právo zrušit, nebo zcela nebo zčásti změnit závaznost (Bindungswirkung) a závislost (Abhängigkeitswirkung) vlastních vzájemných pořízení po prvním dědickém nápadu jednostranným pořízením pro případ smrti. V případě společné závěti může být déle žijícímu manželovi rovněž uděleno plné právo měnit své pořízení pro případ smrti. Tato výhrada odvolání nebo změny může být déle žijícímu manželovi přiznána i závěti následně jednostranně pořízenou druhým manželem.¹⁰⁶

Změnové klauzule mohou déle žijícímu manželovi umožnit sepsání zcela nové závěti. Déle žijící manžel pak není vázán svými pořízenými podle společné závěti. Pro tento účel je vhodná následující doložka:

Déle žijící manžel je po prvním dědickém nápadu oprávněn volně nakládat s vlastním i zděděným majetkem formou posledního pořízení a darování.¹⁰⁷

Další možností změnové klauzule tentokrát i s možností vydědit potomky je následující formulace:

„Déle žijící manžel je oprávněn po smrti prvního manžela zrušit nebo změnit pořízení vztahující se na konečný dědický nápad (Schlusserbfall) dle své vůle, avšak pouze ve prospěch společných potomků. To zahrnuje i oprávnění vydědit jednotlivé potomky a určení vykonavatele závěti. Pořízení ve prospěch jiných osob jsou však vyloučena.“¹⁰⁸

2.3.8 Katastrophenklausel - katastrofická klauzule

Poměrně často se ve společných závětech vyskytují tzv. „katastrofické klauzule“, v nichž zúčastnění upravují dědictví pro případ náhlého úmrtí, společného skonu, společného úmrtí.¹⁰⁹ Pokud oba manželé zemřou současně, nebo pokud se předpokládá současná smrt podle § 11 VerschG¹¹⁰, je vzájemné ustanovení se dědicem bezpředmětné. Po každém z manželů dědí jeho

¹⁰⁶ KÖSSINGER, Reinhard et al. *Handbuch der Testamentgestaltung: Grundlagen und Gestaltungsmittel für Verfügungen von Todes wegen und vorbereitende Erbfolgemaßnahmen*. München: C. H. Beck, 2020, díl II. § 11 Erbrechtlich bindende Verfügungen von Todes wegen und die Möglichkeit ihrer Beseitigung., marg. č. 87. ISBN 978-3-406-74650-5. Dostupné v systému Beck-online DE [12.8.2023].

¹⁰⁷ HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019, § 20 Abgrenzungsfälle zur Feststellung der Wechselbezüglichkeit und zu Änderungsklauseln – Horn, marg. č. 76. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023].

¹⁰⁸ KEIM, Christopher, Daniel LEHMANN und Julia BLAUE Julia. *Beck'sches Formularbuch Erbrecht*. München: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-3-406-77805-6.

¹⁰⁹ BeckOGK/Braun [12.8.2023] BGB § 2269 marg. č. 28.2.

¹¹⁰ Verschollenheitsgesetz – zákon o nezvěstnosti

§ 11 Domněnka současné smrti – Pokud nelze prokázat, že z více osob, které zemřely nebo byly prohlášeny za mrtvé, jedna přežila druhou, předpokládá se, že zemřely současně.

zákonní nebo určení dědicové.¹¹¹ Vzhledem k § 1923 BGB¹¹² není nutné zvláštní ustanovení pro případ současné smrti, pokud jsou koneční dědicové jmenováni ve společné závěti. Podle převažujícího názoru se tedy na ustanovení konečných dědiců pohlíží také jako na ustanovení náhradních dědiců doplňujícím výkladem závěti. Klausule o ustanovení konečného dědice, která upravuje i případy současného úmrtí, je formulována následovně (v případě principu jednoty):

„Déle žijící z nás, nebo v případě současného úmrtí každý z nás jmenuje za své dědice společné děti.“¹¹³

2.3.9 Wiederverheiratungsklauseln – klauzule pro případ opětovného sňatku

Klauzule pro případ opětovného sňatku má zajistit, aby v případě nového sňatku déle žijícího manžela nepřipadl majetek prvního zemřelého novému manželovi, ale aby zůstal nedotčen společným dětem. Původně zamýšlený plán rozdělení majetku nemá být narušen.¹¹⁴ Jedná se o klauzuli v praxi velmi často užívanou, jež dle převládajícího názoru komentářové literatury a rozhodnutí soudů v zásadě není v rozporu s dobrými mravy.¹¹⁵ Naopak všechna ustanovení, která by znamenala postih pozůstalého manžela úplným vyděděním v případě nového sňatku, jsou v rozporu s dobrými mravy.¹¹⁶

Doložka o opětovném sňatku je obecně definována jako ustanovení závěti, které má za následek, že manžel, který je ustanoven dědicem po dříve zemřelém, musí v případě, že uzavře nové manželství, předat pozůstalost nebo její části, které mu připadly, třetím osobám, obvykle potomkům zemřelého manžela.¹¹⁷

Účelu těchto klauzulí o opětovném sňatku lze dosáhnout buď ustanovením potomků následnými (*Nacherbeeinsetzung*), nebo zákonnými dědici, toto ustanovení je podmíněno

¹¹¹ GEBELE, Alexander und Kai-Steffen SCHOLZ. *Beck'sches Formularbuch Bürgerliches, Handels- und Wirtschaftsrecht*. München: C. H. Beck, 2022, VI. Erbrecht, 9. Berliner Testament (Pflichtteils Klausel) – poznámka 5. ISBN 978-3-406-76308-3. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023].

¹¹² § 1923 BGB – Dědická způsobilost

Odst. 1. Dědici se mohou stát pouze osoby, které jsou v době dědictví naživu.

¹¹³ HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019, díl IV. – § 26 Abgrenzungsfälle bei Klauseln zum gleichzeitigen Versterben – Horn, marg. č. 9–10. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023].

¹¹⁴ Ibidem, díl IV. § 25 Abgrenzungsfälle bei Wiederverheiratungsklauseln – Horn, marg. č. 1.

¹¹⁵ Klausule není v rozporu s § 138 odst. 1 BGB – Právní úkon v rozporu s dobrými mravy; lichva

Odst. 1. Právní úkon, který se přiči dobrým mravům, je neplatný.

¹¹⁶ BeckOK BGB/Litzenburger [12.8.2023] BGB § 2269 marg. č. 31.

¹¹⁷ BeckOGK/Braun BGB [12.8.2023] BGB § 2269 marg. č. 58.1.

opětovným sňatkem děle žijícího manžela, nebo stejným způsobem podmíněným odkazem na vydání peněžní částky nebo určité části pozůstalosti.¹¹⁸

I v případě klauzule pro případ opětovného sňatku je třeba brát v potaz princip rozdělení (Trennungsprinzip) a princip jednoty (Einheitsprinzip).

Pokud manželé již ustanovili děle žijícího manžela pouze jako předběžného dědice (Vorerbe), tedy řešení dle principu rozdělení, nastává následný dědický nápad (Nacherbfall) buď bez uzavření nového manželství, smrtí děle žijícího manžela, nebo v okamžiku uzavření nového manželství. Klauzule o uzavření nového manželství má pak za následek pouze posunutí okamžiku následného dědického nápadu (Nacherbfall).¹¹⁹

Vzor klauzule o opětovném sňatku v případě principu rozdělení:

My, manželé A a B, se navzájem ustanovujeme za jediné předběžné dědice (Vorerben). Naše děti C a D budou našimi následnými dědici (Nacherben). K následnému dědickému nápadu (Nacherbfall) dochází buď smrtí děle žijícího manžela, nebo dříve po jeho opětovném sňatku.¹²⁰

Princip jednoty

V tomto případě se manželé navzájem ustanoví za jediné plnohodnotné dědice (Vollerbe) a stanoví, že v případě uzavření nového manželství musí děle žijící manžel předat pozůstalost vcelku nebo po částech určeným konečným dědicům (Schlusserben). Dle převažujícího názoru je přeživší manžel v případě takovéto klauzule o opětovném uzavření manželství od prvního dědického nápadu (erster Erbfall) jak rozvazovací podmínkou podmíněným plnohodnotným dědicem (Vollerbe), tak zároveň předběžným dědicem podléhajícím odkládací podmínce. To znamená, že doložka transformuje princip jednoty na předběžné dědické řešení (Vorerblösung).¹²¹

Příklad formulace:

My, manželé A a B, se v případě prvního dědického nápadu navzájem ustanovujeme za své jediné dědice. V případě druhého dědického nápadu dědí naše děti C a D rovným dílem.

Pokud děle žijící manžel uzavře nové manželství, musí předat pozůstalost existující v době uzavření nového manželství našim dětem C a D.¹²²

¹¹⁸ BeckOK BGB/Litzenburger [12.8.2023] BGB § 2269 marg. č. 32.

¹¹⁹ HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019, § 25 Abgrenzungsfälle bei Wiederverheiratursklauseln – Horn, marg. č. 9. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023].

¹²⁰ Ibidem, § 25 Abgrenzungsfälle bei Wiederverheiratursklauseln – Horn, marg. č. 11.

¹²¹ KÖSSINGER, Reinhard et al. *Handbuch der Testamentsgestaltung: Grundlagen und Gestaltungsmittel für Verfügungen von Todes wegen und vorbereitende Erbfolgemassnahmen*. München: C. H. Beck, 2020, díl II. § 14 Gestaltungsmöglichkeiten von Ehegattenverfügungen von Todes wegen., marg. č. 119. ISBN 978-3-406-74650-5. Dostupné v systému Beck-online DE [12.8.2023].

¹²² HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019, díl. IV. – § 25 Abgrenzungsfälle bei

Další možností v případě principu jednoty je využití odkazu. V případě nového sňatku má pozůstalý vyplatit dětem určitou částku ve formě odkazu. Často se také stanoví, že se dětem vydá část majetku prvního zesnulého, odpovídající jejich zákonnému podílu, který v době uzavření nového manželství ještě existuje.¹²³

Vzor: klauzule o opětovném sňatku ve společné závěti (řešení odkazem)

„V případě, že se déle žijící manžel/manželka znovu ožení/provdá, vyplatí každému dítěti odkaz ve výši jeho zákonného podílu na pozůstalosti. Pro výpočet je rozhodující hodnota pozůstalosti ke dni úmrtí.“ Plnění těchto ustanovení lze odložit až do doby smrti pozůstalého.¹²⁴

2.3.10 Zdanění Berlínského testamentu

Kromě výše uvedených klausulí a možností Berlínského testamentu je nutno brát v potaz také otázku daňové zátěže. Z daňového hlediska se společné závěti, které se řídí principem jednoty, často ukazují jako nevýhodné, neboť je zde majetek prvního zemřelého manžela „na své cestě“ k poslednímu dědici z ekonomického hlediska zdaněn dvakrát.¹²⁵ Mimoto od daně osvobozené částky, které mají poslední dědicové (obmyšlení) k dispozici při úmrtí prvního zůstavitele (§ 16 zákona o dani dědické¹²⁶), zůstávají při principu jednoty nevyužity (pokud již nebyly sjednány odkazy pro první dědický nápad) a osvobozené částky, které jsou k dispozici při konečném dědickém nápadu (Schlusserbfall), jsou často nedostatečné z důvodu koncentrace majetku u pozůstalého dědice.¹²⁷ Vzhledem k tomu, že pro účely dědické daně je předběžný dědic (Vorerbe) považován za plnohodnotného (Vollerbe) dědice (§ 6 odst. 1 a odst. 2 ErbStG¹²⁸,

Wiederverheirungsklauseln – Horn, marg. č. 9. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023].

¹²² Ibidem, § 25 Abgrenzungsfälle bei Wiederverheirungsklauseln – Horn, marg. č. 15.

¹²³ MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022, § 2269 marg. č. 53. ISBN 978-3406766817. Dostupné v systému Beck-Online DE [12.8.2023]

¹²⁴ KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022, díl I., § 11 Gemeinschaftliches Testament der Ehegatten – Krätzschel, marg. č. 62. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE [12.8.2023].

¹²⁵ Jednou déle žijícímu manželovi a poté potomkům.

¹²⁶ § 16 ErbStg – Osvobozené částky od daně.

(1) V případě neomezené daňové povinnosti (§ 2 odst. 1 bod 1) jsou od daně z nabytí nemovitých věcí osvobozeny tyto částky:

1. manželů a partnerů ve výši 500 000 eur;
2. dětí ve smyslu daňové třídy I č. 2 a dětí zemřelých dětí ve smyslu daňové třídy I č. 2 ve výši 400 000 eur;
3. dětí dětí zemřelých dětí ve smyslu daňové třídy I č. 2 ve výši 200 000 eur;
4. ostatních osob ve smyslu daňové třídy I ve výši 100 000 eur;
5. osob v daňové třídě II ve výši 20 000 eur;
6. (vypuštěno)
7. ostatních osob v daňové třídě III ve výši 20 000 eur.

¹²⁷ BeckOGK/Braun [1.9.2023] BGB § 2269 marg. č. 77.

¹²⁸ § 6 Předběžné a následné dědictví

(1) Předběžný dědic se považuje za dědice.

a nabytí následného dědice (Nacherbe) se v zásadě považuje za nabytí od předběžného dědice (§ 6 odst. 2 věta první ErbStG), platí úvahy o daňových účincích principu jednoty obdobně i pro společné závěti, které se řídí principem rozdělení.¹²⁹ Z daňového hlediska mají proto všechny režimy se vzájemnými ustanoveními se jediným dědicem (Alleinerbeinsetzung) společné to, že se „promarní“ částky osvobozené od daní, zatímco majetek, který má být zděděn při druhém dědickém nápadu, se ve srovnání s jinými režimy výrazně zvyšuje.

Těmto nevýhodám se lze vyhnout – pokud to finanční situace zúčastněných stran dovoluje a pokud jsou zúčastněné strany připraveny předat část svého majetku při prvním dědickém nápadu možností odkazu. Pokud chtějí účastníci zmírnit dopady takového odkazu pro pozůstalého dědice, mohou mu udělit právo vyhradit si užívací právo k předmětům odkazu (řešení malého užívacího práva) a také ho jmenovat vykonavatelem závěti s ohledem na předmět odkazu.¹³⁰

Daňovou zátěž Berlínského testamentu nejlépe představí následující příklad. V tomto modelovém příkladu se jedná se o pozůstalost ve výši jednoho milionu €.

Případ zákonné dědické posloupnosti, výsledná dědická daň ve výši 0 €:

V modelovém příkladu jako první z páru zemře muž a zanechá manželku, dvě děti a majetek ve výši 1 000 000 eur. Bez závěti se uplatní dědění ze zákona, podle něhož manželka (za předpokladu společného jmění manželů – Zugewinnngemeinschaft¹³¹) získá polovinu (500 000 eur)¹³² a děti každé čtvrtinu (každé 250 000 eur). Dědická daň se neplatí, protože manželka uplatní od daně osvobozenou částku (Freibetrag) ve výši 500 000 eur¹³³ a děti každé ve výši 400 000 eur.¹³⁴

Případ Berlínského testamentu, výsledná dědická daň ve výši 97 000 €.

Pokud manželé sepsali berlínskou závěť, dědí manželka jako jediná dědička 1 000 000 eur. Z půl milionu, který přesahuje osvobozenou částku od daně, zaplatí 15% dědickou daň¹³⁵,

(2) Při vzniku následného dědického nástupnictví (Nacherbfolge) platí ti, na které majetek přechází, daň z nabytí jako pocházející od předběžného dědice. Na žádost se zdanění řídí vztahem následného dědice k zůstaviteli. Pokud v tomto případě přechází na následného dědice i vlastní majetek předběžného, posuzují se obě skupiny majetku z hlediska daňové třídy odděleně. Slevu na vlastní majetek předběžného dědice však lze přiznat pouze v rozsahu, v jakém nebyla vyčerpána sleva na majetek, který je předmětem dědictví. Daň se v každém případě vyměří za každé nabytí podle sazby daně, která by se použila na celé nabytí.

¹²⁹ BeckOGK/Braun [1.9.2023] BGB § 2269 marg. č. 78.

¹³⁰ BeckOGK/Braun [1.9.2023] BGB § 2269 marg. č. 79.

¹³¹ § 1363 BGB – Společné jmění manželů

(1) Manželé žijí v režimu společného jmění manželů, pokud se manželskou smlouvou nedohodnou jinak.

¹³² V tomto případě se jedná o zvýšení zákonného dědického podílu o ¼ dle BGB § 1371 odst. 1. na základě zákonného režimu společného jmění manželů (Zugewinnngemeinschaft). Tento přírůstek (Zugewinn), tedy ¼ se přičte k dědickému podílu manžela dle § 1931 odst. 1 BGB. Proto bude manželka ve výše uvedeném případě dědit polovinu, tedy 500 000 €.

¹³³ § 16 ErbStg odst. 1., č. 1.

¹³⁴ § 16 ErbStg odst. 1., č. 2.

¹³⁵ § 19 ErbStg odst. 1.

tj. 75 000 eur. Když zemře ona sama, zdědí děti každé 500 000 eur. Každé z dětí uplatní osvobozenou částku od daně ve výši 400 000 eur.¹³⁶ Ze zbylé částky 100 000 € musí zaplatit daň ve výši 11 %.¹³⁷ V tomto modelovém případě zaplatí tedy každé dítě ještě dalších 11 000 € jako dědickou daň.

2.4 Jednotlivé možnosti provedení společných manželských testamentů

2.4.1 Společný vlastnoruční testament

První z možností manželů je dle BGB společný vlastnoruční testament (Gemeinschaftliches eigenhändiges Testament), který je upraven § 2267: „K sepsání společné závěti podle § 2247 postačuje, když jeden z manželů sepíše závěť v uvedené předepsané formě a druhý z manželů společné prohlášení vlastnoručně podepíše. Spolupodepisující manžel by měl uvést, v jakém čase (den, měsíc a rok) a na jakém místě připojil svůj podpis.“¹³⁸

Tuto možnost můžeme označit za závěť s určitou úlevou¹³⁹, jelikož od jednoho z manželů není třeba závěť sepsat, ale pouze dle výše uvedených pokynů závěť platně podepsat. Z legislativně-technického hlediska je § 2267 zvláštním případem porřízení závěti dle § 2247, takže – pokud § 2267 nestanoví jinak – je třeba dodržet obecné požadavky na porřízení vlastnoručně psané závěti, jedná se zejména o omezení spojená s osobou zůstavitele vyplývající z § 2247 odst. 4.¹⁴⁰ V případě, že se jedná o porřízení závěti podle § 2267, je tedy třeba dodržet obecné požadavky na porřízení závěti podle § 2247. Kromě toho se zde uplatní i zásada osobního zřízení testamentu § 2064.¹⁴¹

¹³⁶ § 16 ErbStg odst. 1., č. 2.

¹³⁷ § 19 ErbStg odst. 1.

¹³⁸ Originální znění § 2267 BGB „Zur Errichtung eines gemeinschaftlichen Testaments nach § 2247 genügt es, wenn einer der Ehegatten das Testament in der dort vorgeschriebenen Form errichtet und der andere Ehegatte die gemeinschaftliche Erklärung eigenhändig mitunterzeichnet. Der mitunterzeichnende Ehegatte soll hierbei angeben, zu welcher Zeit (Tag, Monat und Jahr) und an welchem Orte er seine Unterschrift beigefügt hat.“

¹³⁹ MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022, § 2267 marg. č. 2. ISBN 978-3406766817. . Dostupné v systému Beck-Online DE [1.9.2023].

¹⁴⁰ „Wer minderjährig ist oder Geschriebenes nicht zu lesen vermag, kann ein Testament nicht nach obigen Vorschriften errichten.“ (Nezletilá osoba nebo osoba, která není schopna číst písemnosti, nemůže sepsat závěť podle výše uvedených pravidel.)

¹⁴¹ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 2–5.

Společná závěť musí obsahovat pořízení obou stran směřující ke společné závěti. Pokud naopak z výkladu závěti vyplývá, že obsahuje pouze pořízení osoby, která ji sepsala, jedná se zpravidla o individuální testament, zákonem nepředvídaný spolupodpis manžela není takovéto individuální závěti na škodu.¹⁴²

Náležitostí společného vlastnoručního testamentu jsou podpisy obou manželů, které se řídí ustanovením § 2247 odst. 3. BGB¹⁴³, komentář uvádí jako příklad z praxe následující: „Aby se předešlo pochybnostem a vzhledem k tomu, že nedostatky v tomto ohledu již nelze po dědictví napravit, měl by právní zástupce vždy trvat na tom, aby se strany podepsaly čitelně, celým jménem a příjmením, popřípadě lze doplnit odchylný podpis, který některá ze stran používá při právních úkonech.“¹⁴⁴ Součástí společného testamentu musí být projevená testovací vůle obou manželů, i když zákon nevyžaduje prohlášení o přistoupení spolupodepisujícího zůstavitele¹⁴⁵, jeví se takové prohlášení o přistoupení stejně jako uvedení výrazu v záhlaví „Společná závěť“ a – v závislosti na obsahu pořízení – použití výrazu „my“ jako zvláště vhodné k vyloučení pochybností o vůli účastníků společně testovat za předpokladu, že prohlášení o přistoupení je formulováno nejednoznačným způsobem. Jako příklad prohlášení o přistoupení spolupodepisujícího zůstavitele můžeme uvést následující formulaci – „Dieses Testament ist auch mein letzter Wille“ (tento testament je také mojí poslední vůlí)¹⁴⁶, dále se dá použít například následující formulace: „tato závěť se považuje také za mou závěť“. Poznámka souhlasí nebo schvaluje se také pravidelně nevykládá jako pouhý souhlas s pořízením druhého manžela, ale jako přistoupení ke společné vůli.¹⁴⁷

Související judikatura:

OLG Düsseldorf, rozhodnutí ze dne 3. 1. 2017 – I-3 Wx 55/16

Platnosti závěti manžela nebrání skutečnost, že ji sepsal pozůstalý manžel a zůstavitel ji pouze podepsal v době, která není v závěti uvedena.

¹⁴² BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 11-11.4.

¹⁴³ „Die Unterschrift soll den Vornamen und den Familiennamen des Erblassers enthalten“ (Podpis by měl obsahovat jméno a příjmení zůstavitele.).

¹⁴⁴ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 13–21.

¹⁴⁵ Beitrittserklärung des Mitunterzeichnenden Erblassers.

¹⁴⁶ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 27–35.

¹⁴⁷ Ibidem, marg. č. 36–36.2.

Rozhodující je, že se jedná o společné prohlášení manželů ve smyslu § 2265 a následujících. BGB, což je případ, kdy každý z obou manželů v době vzniku skutečně ví, že závět' činí a chce ji činit společně s druhým. Vůle ke společnému vzniku (Wille zur gemeinschaftlichen Errichtung) je u obou stran přítomna a je také v listině nějakým způsobem uvedena.

BayOblGZ, rozhodnutí ze dne 8. 6. 1993, 240

Pokud je v případě společné závěti hlavní prohlášení sepsané jedním z manželů podepsáno společně s prohlášením o přistoupení, stačí prohlášení o přistoupení zapsat na samostatný list, pokud je prokázán jeho vztah k hlavnímu prohlášení.

OLG Hamm (15. ZS), rozhodnutí ze dne 19. 10. 1992 – 15 W 235/92

Podle § 2267 odst. 1 občanského zákoníku (BGB) může být společná vlastnoruční závět' zřízena formálně účinným způsobem pouze tehdy, je-li podpis spolupodepisujícího manžela učiněn až po sepsání společné závěti druhým manžela. Podpis spolupodepisujícího manžela tedy nesmí být učiněn v bianco formě.

2.4.2 Problematika společné vlastnoruční závěti

Ačkoli je účelem § 2267 zabránit formalistickému opakování závětního projevu, který již byl obsažen v písemném projevu jedné strany, druhou stranou, zcela pochopitelný, nelze se mýlit v tom, že v případě společné závěti sepsané ve formě § 2267 existuje zvláštní riziko, že strana, která k ní pouze přistoupí, bude druhou stranou zneužita. Zejména vzhledem k závaznosti vzájemných pořízení učiněných formou § 2267 není současná právní úprava z hlediska právně-politického neproblematická. V praxi jsou však společné závěti učiněné formou § 2267 velmi časté, takže zrušení této normy se zdá být jen stěží možné. Bylo by však vítané, kdyby zákonodárce závaznost takových závětí omezil nebo odstranil.¹⁴⁸

Literatura také zmiňuje nebezpečí, že „cílevědomý“ manžel, který je možná průbojnější nebo intelektuálně zdatnější, může tomu druhému vnucovat své představy a jednostranně využívat slabých stránek toho druhého. Formální požadavek veřejného osvědčení v případě dědické smlouvy poskytuje proti tomu určitou ochranu, která v případě vlastnoruční společné závěti chybí.¹⁴⁹

¹⁴⁸ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 4.

¹⁴⁹ Mayer Jörg: *Gemeinsame erbrechtliche Gestaltungen* (FPR 2013, svazek 7), strana 320 – dostupné v systému Beck-Online DE [1.11.2023].

2.4.3 Jiné formy sepisování společných závětí

Formální výsada § 2267 nevylučuje jiné formy sepisování společných závětí. Je tedy možné sepsat společnou závěť vedle formy podle § 2267 jak jako osobní závěť podle § 2247, tak i jako veřejnou (notářskou) závěť podle § 2232, a to buď prohlášením před notářem (§ 2232, věta první), nebo předáním otevřené nebo zapečetěné listiny (§ 2232, věta druhá). Podle dnešní standardní právní úpravy nemusí oba zůstavitelé svá prohlášení zaznamenat do téže listiny, ani nemusí použít stejnou formu; volba různých forem provedení nebo různých listin rovněž není rozhodující indicií proti úmyslu pořídit společnou závěť. Je však nutné, jako vždy, aby úmysl pořídit společnou závěť byl alespoň naznačen v samotném příslušném závětním projevu.¹⁵⁰

2.4.4 Společná závěť manželů na samostatných listinách

Kromě formy § 2267, lze společnou závěť sepsat i tak, že každá ze stran samostatně napíše své závětní prohlášení ve formě § 2247. Je třeba dodržet formální náležitosti a formu pro jednotlivý testament, v tomto ohledu nevznikají žádné úlevy oproti individuální závěti. Je nutné, aby testamentární pořízení každé strany splňovala požadavky na účinné sepsání vlastnoruční závěti. V této souvislosti je třeba v zásadě rozlišovat tři varianty osobní společné závěti pořízené ve formě § 2247. Dvě textově identické závěti, dvě pořízení pro případ smrti na jedné listině, dvě samostatné ale navzájem související závěti.¹⁵¹ Pokud manželé činí pořízení v samostatných listinách, pak mohou znaky vzniku vzájemné spojitosti (Errichtungszusammenhang) vyplývat zejména z odkazu na obsah a z úzké časové souvislosti vzniku listin.¹⁵²

Související judikatura:

LG Mainz, rozhodnutí ze dne 04.05.2000 - 8 T 304/99 | Gemeinschaftliches Testament in der Form des §2247 BGB (Společná závěť ve formě § 2247 BGB)

Společnou závěť lze sepsat nejen ve formě podle §2267 BGB, ale i v jakékoli jiné formě povolené pro závěť, tj. i dvěma jednotlivými závětními sepsanými formálně platným způsobem podle § 2247 BGB.

Pokud manželé napsali každý své pořízení na stejný list papíru, jsou-li prohlášení obsahově sladěna a byla-li sepsána ve stejný den a na stejném místě, vzniká souvislost (Errichtungs-

¹⁵⁰ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 37

¹⁵¹ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 39–43

¹⁵² MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022, § 2267 marg. č. 22. ISBN 978-3406766817. . Dostupné v systému Beck-Online DE [1.11.2023].

zusammenhang), díky níž závětní pořízení tvoří společnou závěť, která splňuje formální požadavek §2247 BGB.

2.4.5 Dva textově identické testamenty

Společnou závěť je možné sepsat prostřednictvím dvou textově shodných závětí, z nichž každá je sepsána a podepsána v plném znění každým z účastníků. Vzhledem k tomu, že každý z účastníků sepisuje nejen své vlastní pořízení, ale také pořízení svého manžela nebo registrovaného partnera, je v tomto případě ze samotných dokumentů závěti obvykle zřejmé, že účastníci chtěli sepsat společnou závěť.

To platí bez ohledu na to, zda byly obě závěti fyzicky spojeny - např. napsáním na stejný list papíru, jejich společným uložením apod. U takto sepsané společné závěti však mohou nastat problémy, pokud texty obou závětí přesně neodpovídají.¹⁵³ Pokud by text v obou případech podepsal i druhý z manželů, jednalo by se o závěť podle § 2267 ve dvojím vyhotovení; takové zdvojení je nezávadné (neboť je doslovně identické).¹⁵⁴

2.4.6 Dvě pořízení pro případ smrti na jedné listině

Je také možné sepsat společnou závěť prostřednictvím dvou pořízení pro případ smrti umístěných na jednom listě, přičemž každý z účastníků napíše a podepíše pouze ty pořízení, které se týkají jeho osoby. Na rozdíl od sepsání závěti podle § 2267 se musí podpis každého účastníka vztahovat pouze k jeho pořízení, nikoliv také pořízení druhého účastníka. Není tedy v rozporu s platností závěti, pokud jeden účastník napíše své pořízení, ihned poté jej podepíše a druhý účastník napíše a podepíše své pořízení až poté. Je také možné kombinovat formy § 2247 a § 2267 tak, že jednotlivé pořízení napíše a podepíše příslušný zůstavitel vlastní rukou, zatímco jiné – například konečné ustanovení dědiců – napíše jen jeden ze zůstavitelů, ale podepíší je oba.¹⁵⁵

2.4.7 Dvě samostatné, ale vzájemně související závěti

Konečně je také možné, aby byla společná osobní závěť pořízena dvěma samostatnými prohlášeními, jejichž obsah se však na sebe vzájemně odvolává. V tomto případě je však třeba obzvláště pečlivě zkoumat, zda strany skutečně zamýšlely pořídit společnou závěť, nebo dvě samostatné závěti. Protože zde chybí spojení závětních prohlášení v jedné listině jako projev

¹⁵³ BeckOGK/Braun [1.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 40–41.6

¹⁵⁴ MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022. § 2267 marg. č. 18. ISBN 978-3406766817. . Dostupné v systému Beck-Online DE [2.11.2023].

¹⁵⁵ BeckOGK/Braun BGB [2.11.2023] § 2267 marg. č. 42.

jejich společné povahy, musí úmysl pořídit společnou závěť¹⁵⁶ vyplývat z jiných okolností, zejména ze vzájemného obsahu. Příkladem může být použití formulace „my“ nebo použití slova „společně“. Úzká časová souvislost mezi provedením prohlášení nebo společná úschova listin mohou rovněž hovořit ve prospěch existence společné závěti, samy o sobě však nepostačují k předpokladu úmyslu pořídit společnou závěť zejména proto, že účastníci se mohli také vědomě rozhodnout pořídit dvě individuální závěti současně.

Na druhou stranu rozdělení závěti do dvou listin samo o sobě neznámá, že zde nebyl úmysl pořídit společnou závěť. Rozhodnutí o tom, zda byla pořízena dvě izolovaná pořízení pro případ smrti, nebo zda se jedná o společnou závěť, proto nelze učinit paušálně, ale pouze v rámci celkového posouzení všech okolností konkrétního případu s přihlédnutím k § 2084^{157,158}.

Související judikatura:

BGH | IV ZR 131/52 12. 03.1953 rozsudek | † Voraussetzungen des gemeinschaftlichen Testaments (předpoklady společného testamentu)

Pokud manželé sepsali svou poslední vůli na různých listech papíru bez vzájemného zřetele, existuje společná závěť pouze tehdy, pokud jejich vůle společně nakládat s majetkem v souladu s jejich poslední vůlí vyústila ve společné prohlášení obou manželů, které je navenek rozpoznatelné z obou jednotlivých závětí.¹⁵⁹

Pfälzisches OLG Zweibrücken | 3 W 82/02

17. 07.2002 rozhodnutí | Gemeinschaftliches Testament in getrennten Urkunden (společný testament v oddělených listinách)

1. Společná závěť není vyloučena jen proto, že manželé sepsali závěť ve dvou různých dokumentech.

¹⁵⁶ Tato vůle, úmysl pořídit společnou závěť se označuje za „subjektivní teorii“ – BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht* BGB § 2265 marg. č. 12–13. Dostupné v systému Beck-Online DE [2.11.2023].

¹⁵⁷ Originální znění §2084 BGB „*Auslegung zugunsten der Wirksamkeit*“ (Výklad ve prospěch platnosti). „*Lässt der Inhalt einer letztwilligen Verfügung verschiedene Auslegungen zu, so ist im Zweifel diejenige Auslegung vorzuziehen, bei welcher die Verfügung Erfolg haben kann.*“ (Pokud obsah posledního pořízení umožňuje různé výklady, je třeba v případě pochybností upřednostnit výklad, který pravděpodobně povede k platnosti pořízení.)

¹⁵⁸ BeckOGK/Braun [2.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 43.

¹⁵⁹ Originální text právní věty: „*Haben Eheleute ihren letzten Willen ohne Bezugnahme aufeinander auf verschiedenen Papierbogen niedergelegt, dann liegt ein gemeinschaftliches Testament nur dann vor, wenn ihr Wille, gemeinsam letztwillig über ihren Nachlaß zu verfügen, zu einer gemeinschaftlichen Erklärung beider Ehegatten geführt hat, die aus den beiden Einzeltestamenten selbst nach außen erkennbar ist.*“

2. Pokud však manželé učinili svá pořízení v samostatných dokumentech bez vzájemného zřetele, existuje společná závěť pouze tehdy, pokud lze společné prohlášení vyvodit z těchto samotných dvou závětí.¹⁶⁰

KG | 1 W 8565/98 – 11. 4. 2000 rozhodnutí | Erfordernisse eines gemeinschaftlichen Testaments bei Errichtung in getrennten Urkunden vor einem niederländischen Notar (požadavky na společnou závěť, pokud je sepsána samostatnými listinami před nizozemským notářem)

Sepsání společné závěti v samostatných listinách předpokládá, že společná povaha prohlášení je alespoň navenek rozpoznatelná z obou jednotlivých závětí v souladu s obecnými zásadami vyjádření poslední vůle ve správné formě; nestačí, pokud byly obě závěti sepsány ve stejný den a na stejném místě a jsou v podstatě obsahově a formulačně stejné.

OLG Köln | 2 Wx 29/68 22.04.1968 rozhodnutí | Erfordernisse eines gemeinschaftlichen Testament (požadavky společného testamentu)

Skutečnost, že dvě závěti manželů jsou obsahově zcela totožné, byly sepsány ve stejný den a na stejném místě a jsou uloženy v zapečetěné obálce se společný nadpisem, k domněnce o společné závěti nepostačuje.

2.4.8 Společná závěť ve formě notářského zápisu

Stejně jako jakoukoli jinou závěť lze i společnou závěť pořídit jako (řádnou) veřejnou . V tomto případě neexistují žádné zvláštní právní náležitosti pro společnou závěť. Zejména neexistuje žádné privilegium formy srovnatelné s § 2267, takže ke vzniku společné závěti nestačí pouhý spolupodpis závěti pořízené zúčastněným zůstavitelem v notářské formě jeho manželem, který se na samotném soupisu notářského zápisu nepodílel.¹⁶¹

Manželé mohou pořídit společnou veřejnou závěť jedním ze způsobů uvedených v § 2232, tj. ústním prohlášením nebo doručením otevřené nebo zapečetěné listiny. Protože tyto typy jsou rovnocenné, může si každý ze zůstavitelů zvolit jiný typ, tj. jeden může svou poslední vůli prohlásit ústně, druhý předáním písemnosti. Jelikož v případě společné závěti musí každý zůstavitel znát pořízení druhého, je nutné, aby v případech, kdy každý z manželů předává zapečetěnou individuální listinu, byla tato znalost prokázána. To lze provést prohlášením každého z manželů o tom, že si je vědom pořízení druhého z manželů, které notář zaznamená do zápisu.¹⁶²

¹⁶⁰ Originální text právní věty: „Haben die Eheleute ohne Bezugnahme aufeinander in getrennten Schriftstücken ihre letztwilligen Verfügungen getroffen, liegt ein gemeinschaftliches Testament jedoch nur dann vor, wenn den beiden Testamentsurkunden selbst eine gemeinschaftliche Erklärung zu entnehmen ist.“

¹⁶¹ BeckOGK/Braun [3.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 44.

¹⁶² MUSIELAK, Hans-Joachim. In: KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022, § 2267 marg. č. 4. ISBN 978-3406766817. Dostupné v systému Beck-Online DE [3.11.2023].

Možná je dokonce i taková forma, že každý z manželů využije služeb odlišného notáře.¹⁶³ V praxi však bude takový postup naprostou výjimkou a bude omezen na situace, kdy není možné, aby zúčastnění sepsali závěť současným prohlášením před notářem.¹⁶⁴

¹⁶³ BeckOK BGB/Litzenburger [3.11.2023] BGB § 2267 marg. č. 2.

¹⁶⁴ BeckOGK/Braun [3. 11.2023] BGB § 2267 marg. č. 46.

Pro sepsání společné závěti v jediném dokumentu tedy existují následující možnosti:

- Oba zúčastnění učiní prohlášení ústně.
- Oba zúčastnění učiní prohlášení předáním společné (otevřené, nebo uzavřené) listiny.
- Jeden zúčastněný učiní prohlášení ústně, druhý zúčastněný učiní prohlášení předáním listiny (otevřené, nebo uzavřené).
- Oba zúčastnění učiní prohlášení předáním různých (otevřených, a/nebo uzavřených) listin.

V případě sepsání v samostatných listinách vznikají následující možnosti:

- Oba zúčastnění učiní prohlášení ústně.
- Jeden zúčastněný učiní prohlášení ústně, druhý zúčastněný učiní prohlášení předáním (otevřené, nebo zapečetěné) písemnosti.
- Oba zúčastnění učiní prohlášení předáním jedné (otevřené, a/nebo zapečetěné) listiny.¹⁶⁵

Související judikatura:

OLG Frankfurt a.M. | 20 W 265/95 | 09.04.1996 rozhodnutí | Auslegung der Klausel „Sollte uns etwas zustoßen“ (Výklad ustanovení „Pokud se nám něco stane“)

Společnou veřejnou závěť lze doplnit pozdější společnou vlastnoruční závětí tak, aby nové pořízení spolu s předchozími tvořily jedinou společnou závěť.

2.5 Shrnutí německé právní úpravy

Manželé mají ve Spolkové republice Německo nejširší možnosti ze všech tří právních řádů, tomu odpovídá také rozsah a komplexnost ustanovení v BGB. Vzhledem k výše popsaným formám společného testamentu, které umožňují také z praktického hlediska zjednodušenou formu sepsání vlastnoručního testamentu pouze jedním manželem/partnerem, k jehož vyhotovení postačí pouze připojení podpisu druhého manžela/partnera je tato úprava pro zůstavitele zajímavá a také hojně využívaná. Nejčtenější verzí společného testamentu, který reflektuje i široká komentářová literatura a judikatura, je jeho zvláštní forma, která se nazývá Berlínský testament. Tato forma testamentu umožňuje manželům ustanovit se za vzájemné dědice a také vybrat třetí osobu, nejčastěji potomka, který zdědí pozůstalost po smrti déle žijícího manžela.

¹⁶⁵ BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht* [3.11.2023] BGB § 2265 marg. č. 23–24.

Z pohledu laika je sice speciálně varianta Berlínského testamentu obzvláště přitažlivá, nicméně sepsání testamentu, aby ve výsledku odpovídal přání daných zůstavitelů není jednoduché, varianty různých klauzulí vytváří z tohoto testamentu obtížnou právní formu, která je pro laika dle mého názoru již příliš složitá. I přes určitou složitost, riskantnost tohoto institutu považuji německou úpravu za vhodnou, jelikož dává zůstaviteli nejširší možnost realizovat pořizovací vůli.

3 Právní úprava společného testamentu v Rakousku

Aktuální rakouská právní úprava je obsažena ve Všeobecném občanském zákoníku – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch¹⁶⁶ ve druhé části v osmém hlavním oddílu (Hauptstück) nesoucím název „Obecně z dědického práva“ upraveném v § 531–551 a devátém hlavním oddílu nesoucím název „Testamentární dědická posloupnost“ upraveném v § 532–603.

Společné pořízení pro případ smrti je upraveno v § 586 (Gemeinschaftliche letztwillige Verfügungen).

Odstavec 1. „Jedno a totéž písemné pořízení pro případ smrti se zpravidla vztahuje pouze na jednoho zemřelého.“¹⁶⁷

Odstavec 2. „Manželé nebo registrovaní partneři však mohou v závěti ustanovit za dědice sebe navzájem nebo jiné osoby. Taková závěť je odvolatelná. Z odvolání vzájemného ustanovování dědicem jednou ze stran lze vyvodit odvolání takového ustanovení druhou stranou.“¹⁶⁸

Rakouská právní úprava prošla v roce 2015 největší reformou dědického práva, v této souvislosti se hovoří také o „částečné rekodifikaci“, jelikož úprava dědického práva zabírá téměř jednu pětinu všech paragrafů obsažených v ABGB. Důvodem obsahové a jazykové úpravy byla zastaralost této úpravy, která z velké míry vycházela z kodifikace vytvořené v roce 1811. Jazykové změny byly provedeny z toho důvodu, aby i laická veřejnost rozuměla lépe problematice dědického práva.¹⁶⁹

Novelizace z roku 2015 (Erbrechtsänderungsgesetz) kromě výše uvedených jazykových změn zákonně zakotvila v § 553 tzv. „náznakovou teorii“ (Andeutungstheorie). To znamená, že pro výklad závětí je důležitá skutečná vůle zůstavitele, která však musí být zůstavitelem v závěti alespoň naznačena.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Dále jen ABGB.

¹⁶⁷ Originální znění § 586 odst. 1. „In der Regel gilt ein und dieselbe schriftliche letztwillige Verfügung nur für einen Verstorbenen.“

¹⁶⁸ Originální znění § 586 odst. 2. „Allerdings können Ehegatten oder eingetragene Partner in einem Testament einander gegenseitig oder andere Personen als Erben einsetzen. Ein solches Testament ist widerruflich. Aus dem Widerruf der gegenseitigen Erbeinsetzung durch einen Teil kann auf den Widerruf dieser Erbeinsetzung durch den anderen geschlossen werden.“

¹⁶⁹ ZANKL, Wolfgang. *Bürgerliches Recht*. Wien: Facultas, 2020, s. 420. ISBN 978-3-7089-1860-0.

¹⁷⁰ *Ibidem*, s. 421.

Ustanovení § 553 ABGB – Auslegung letztwilliger Verfügungen (výklad pořízení pro případ smrti)

„Slova je třeba vykládat podle jejich běžného významu, ledaže by zesnulý přikládal určitým výrazům zvláštní význam. Rozhodující je skutečná vůle zůstavitele, která musí být ve znění pořízení přinejmenším naznačena. Výklad by měl být proveden tak, aby došlo k důsledku, o který zůstavitel usiloval, a aby pořízení pro případ smrti jako takové mohlo zůstat alespoň částečně platné. Ustanovení § 681–683 se použijí.“

Manželé nebo registrovaní partneři se mohou ustanovit dědici navzájem nebo ustanovit dědicem třetí osoby, nebo obě tyto varianty současně. Závěť však může obsahovat i odkazy, příkazy a další ujednání.¹⁷¹ Pojem manželství definuje § 44 ABGB následovně: „Rodinné vztahy se zakládají manželskou smlouvou. V manželské smlouvě dvě osoby právně deklarují svou vůli žít v nerozlučném společenství, plodit děti, vychovávat je a stát při sobě.“

Společné závěti jsou neplatné s výhradou závětí, které pořizují registrovaní partneři, manželé a snoubenci (ti, kteří si přejí uzavřít manželství) pod podmínkou následného uzavření manželství.¹⁷² Podmínku následného uzavření manželství potvrzuje i další komentářová literatura.¹⁷³

Pro společnou závěť není charakteristická jednotnost testamentárního procesu, ale jednotnost textu. O společnou závěť se nejedná, pokud každý ze dvou zůstavitelů umístí na stejný list samostatné, textově oddělené holografní pořízení.¹⁷⁴

Navzdory jednotnosti textu obsahuje společná závěť z materiálního hlediska dvě nezávislá pořízení, přičemž každý z manželů může pořízení, které učinil, svobodně odvolat.¹⁷⁵

¹⁷¹ MONDEL, Christoph und Gerhard KNECHTEL. *Kommentar ABGB-ON. Gemeinschaftliche letztwillige Verfügungen*. In: *Rdb.manz.at* [online]. 1.2.2020, § 586, bod 2. Dostupné v systému RDB Manz [5.12.2023].

¹⁷² Ibidem, § 586, bod 3. Dostupné v systému RDB Manz

¹⁷³ WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 - 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018, § 586, bod 2. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz [5. 12. 2023].

¹⁷⁴ MONDEL, Christoph und Gerhard KNECHTEL. *Kommentar ABGB-ON. Gemeinschaftliche letztwillige Verfügungen* In: *Rdb.manz.at* [online]. 1.2.2020, § 586, bod 2 [cit. 2023-09-02]. Dostupné v systému RDB Manz [5.12.2023].

¹⁷⁵ Ibidem, bod 8.

3.1 Zrušení, domněnka zrušení (vzájemná podmíněnost)

Každý z manželů nebo registrovaných partnerů může odvolat své vlastní pořízení (nikoli společné pořízení). Pokud jde o odvolání ustanovení manžela nebo partnera dědicem, je předchozí domněnka „obrácena“ a z odvolání jedné strany lze usuzovat na odvolání druhé strany, takže v případě pochybností odvolání má zrušení ustanovení dědicem (Erbeinsetzung) za následek i rušení druhého.¹⁷⁶

Domněnka vzájemné podmíněnosti (Wechselbezüglichkeit) se však vztahuje pouze na „vzájemné ustanovení dědicem“, nikoli na ustanovení třetí osoby dědicem.¹⁷⁷ Zrušení závěti zánikem manželství nebo registrovaného partnerství podle § 725 se vztahuje i na společnou závěť, ale nemá vliv na ustanovování třetích osob.¹⁷⁸

Ustanovení § 725 ABGB vztahující se k odvolání závěti skrze ztrátu statusu příslušnosti (Verlust der Angehörigenstellung)

„Po zániku manželství, registrovaného partnerství nebo společného soužití za života zůstavitele se zrušují pořízení pro případ smrti učiněné před tímto okamžikem, pokud se týkají bývalého manžela, registrovaného partnera nebo společného soužití, ledaže zůstavitel výslovně nařídil opak.“¹⁷⁹

3.2 Možnosti sepsání společného testamentu

Jednotlivé možnosti forem závěti upravuje § 577 ABGB následovně:

„Závěť lze pořídit v souladu s následujícími ustanoveními mimosoudně, nebo před soudem, písemně, nebo ústně a písemně se svědky, nebo beze svědků.“¹⁸⁰

Je tedy možné pořídit společnou závěť jakožto holografní, alografní nebo závěť prostřednictvím notáře nebo soudu.

¹⁷⁶ WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 - 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018, § 586, bod 6. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz [6.12.2023].

¹⁷⁷ Stejného názoru je i další komentářová literatura – NEMETH, Kristin. In: SCHWIMANN, Michael und Matthias NEUMAYR (Eds.). *ABGB Taschenkommentar mit EheG, EPG, KSchG, ASVG, EKHG und IPRG*. Wien: LexisNexis ARD ORAC, 2020, § 586 ABGB. ISBN 978-3-7007-8314-5. Dostupné v systému Lexis Nexis [6.12.2023].

¹⁷⁸ WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 - 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018, § 586, bod 6. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz [6.12.2023].

¹⁷⁹ Domněnka konkludentního odvolání závětí. – Brandstätter, Natascha. *Gemeinschaftliche letztwillige Verfügung* (stav ke dni 29.6.2023, Lexis Briefings in lexis360.at). Dostupné v systému Lexis Nexis [6.12.2023].

¹⁸⁰ Originální znění § 577 ABGB „Eine letztwillige Verfügung kann nach Maßgabe der folgenden Bestimmungen außergerichtlich oder gerichtlich, schriftlich oder mündlich und schriftlich mit oder ohne Zeugen errichtet werden.“

Závěť manželů je zpravidla sepsána jako závěť alografní (*Fremdhändige Verfügung*) při dodržení formálních náležitostí, které se na ni vztahují. V úvahu připadá i vlastnoruční závěť manželů, v takovém případě musí každý z manželů sepsat svou poslední vůli celou ručně.¹⁸¹

3.3 Mimosoudní (soukromé) závěti

3.3.1 Vlastnoruční společný testament (*Eigenhändiges gemeinschaftliches Testament*)

Úprava vlastnoručního testamentu je upravena v §578 ABGB následovně:

„Každý, kdo chce pořídit závěť písemně beze svědků, ji musí napsat vlastní rukou a vlastnoručně podepsat. Uvedení místa a data zřízení není nutné, je ale vhodné.“

Uvedení místa a data v závěti není povinné, ale doporučuje se, aby se předešlo sporům. Rovněž není nutné podepisovat se celým jménem. Přípustné jsou i podpisy typu „Váš otec“ a používání přezdivek a jmen, pokud je zřejmá totožnost zůstavitele. Vlastnoručně psaná závěť na rozdíl od závěti alografní nevyžaduje svědky.¹⁸²

Rakouská právní úprava neumožňuje zjednodušenou formu společné vlastnoruční závěti manželů. Dodržení formy znamená, že v případě vlastnoručně psané závěti musí každý ze zůstavitelů svou závěť napsat a podepsat sám. Nestací tedy, aby jeden z manželů napsal a podepsal závěť a druhý manžel pouze vyznačil na listině svůj souhlas.¹⁸³ Vzhledem k tomuto zejména pro laiky ne zcela zřejmému problému je třeba při sepisování společných závětí dbát zvýšené opatrnosti.¹⁸⁴

Objevuje se i názor, že je sporné, zda je společná závěť přípustná ve vlastnoručně psané podobě. Část odborné veřejnosti ji odmítá jako nepřípustnou, přinejmenším pokud jde o pouhé – potvrzení a spolupodpis“ manžela. Jelikož § 586 ABGB o otázce formy společné závěti mlčí, je třeba použít obecnou úpravu formy závěti. Podle § 578 ABGB musí v tomto případě každý z manželů na společnou listinu vlastní rukou napsat svou závěť a podepsat ji svým jménem.¹⁸⁵

Související judikatura:

OGH ve svém rozhodnutí 7Ob292/05 ze dne 29. 3. 2006

„Pokud tedy manželé sepisují písemnou závěť bez účasti svědků, musí dodržet ustanovení § 578 ABGB, podle něhož musí zůstavitel závěť napsat vlastní rukou a podepsat vlastním jménem.“

¹⁸¹ REICH-ROHRWIG, Johannes. *Erbrecht*. 2. ed. Wien: Linde Verlag, 2020, 6.8. Gemeinschaftliches Testament: Ehegattentestament. ISBN 978-3-7073-4199-7. Dostupné v systému Linde Digital AT [8.12.2023].

¹⁸² Ibidem, 6.2.1.Eigenhändiges Testament.

¹⁸³ WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 - 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018, § 586, bod 5. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz [8.12.2023].

¹⁸⁴ ZANKL, Wolfgang. *Bürgerliches Recht*. Wien: Facultas, 2020, s. 463. ISBN 978-3-7089-1860-0.

¹⁸⁵ DEIXLER-HÜBNER, (Vydavatel). *Der Ehevertrag*. 5. Ed. Wien: Linde Verlag, 2023, 2.6.1. Gemeinschaftliches Testament, Allgemeines. ISBN 978-3-7073-4241-3. Dostupné v systému Linde Digital [8.12.2023].

To znamená, že v tomto případě musí každý z manželů napsat a podepsat své pořízení na společné listině vlastní rukou.“

Dalším judikátem vztahujícím se k problematice společné vlastnoruční závěti je rozhodnutí OGH 2Ob1029/28 ze dne 21. 11. 1928.

„Pokud chtějí manželé sepsat společnou závěť vlastní rukou beze svědků, musí každý z manželů napsat a podepsat své pořízení (Verfügung) vlastní rukou na společném dokumentu.“

3.3.2 Společná alografní závěť (Fremdhändiges gemeinschaftliches Testament)

Další možností, jak sepsat společný testament, je alografní závěť, která je upravena v § 579 ABGB následovně:

Odstavec 1.

„Závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí být podepsána zůstavitelem vlastní rukou v přítomnosti tří současně přítomných svědků a musí k ní být připojen dodatek napsaný vlastní rukou, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“¹⁸⁶

Odstavec 2.

„Svědci, jejichž totožnost musí být z listiny zřejmá, musí listinu podepsat s dodatkem, že jsou svědky, a to vlastní rukou. Nemusí znát obsah závěti.“¹⁸⁷

Jakýkoli písemný testament, který nebyl napsán vlastní rukou zůstavitele, je alografním testamentem (fremdhändig). To znamená, že může být napsán rukou nebo na stroji jinou osobou nebo vytištěn na počítači.¹⁸⁸

Osoba, která porizuje závěť (dále jen „zůstavitel“), ji musí vlastnoručně podepsat před třemi svědky závěti. Svědci závěti musí být přítomni současně s podpisem zůstavitele a jejich totožnost musí být z dokumentu zřejmá. Kromě toho musí zůstavitel k listině připojit vlastnoruční dodatek, z něhož je zřejmé, že listina obsahuje jeho poslední vůli, například: „Toto je moje poslední vůle“.

¹⁸⁶ Originální znění § 579 odst. 1. ABGB „Eine von ihm nicht eigenhändig geschriebene letztwillige Verfügung muss der Verfügende in Gegenwart von drei gleichzeitig anwesenden Zeugen eigenhändig unterschreiben und mit einem eigenhändig geschriebenen Zusatz versehen, dass die Urkunde seinen letzten Willen enthält.“

¹⁸⁷ Originální znění § 579 odst. 2. ABGB „Die Zeugen, deren Identität aus der Urkunde hervorgehen muss, haben auf der Urkunde mit einem auf ihre Eigenschaft als Zeugen hinweisenden und eigenhändig geschriebenen Zusatz zu unterschreiben. Den Inhalt der letztwilligen Verfügung müssen sie nicht kennen.“

¹⁸⁸ REICH-ROHRWIG, Johannes. *Erbrecht*. 2. ed. Wien: Linde Verlag, 2020, 6.2.2 Fremdhändiges Testament. ISBN 978-3-7073-4199-7. Dostupné v systému Linde Digital AT [8.12.2023].

Ve vztahu ke konkrétním svědkům závěti musí být z dokumentu zřejmá jejich totožnost uvedením jejich celého jména a data narození. Svědci závěti musí v zásadě dosáhnout věku 18 let a potvrdit závěť svým podpisem.¹⁸⁹

V případě společné alografní závěti lze jako jednoho ze svědků využít jednoho z manželů, jeden z manželů totiž není uveden jako jeden z nezpůsobilých svědků dle § 587 odstavce 1 a § 588 odstavce 1. ABGB. Manžel může podepsat závěť jako svědek, u podpisu je však nutné uvést odpovídající poznámku.¹⁹⁰

Ustanovení §587 ABGB

„Svědky závěti nemohou být nespůsobilé nezletilé osoby, osoby, které z důvodu tělesné nebo duševní poruchy nejsou schopny svědčit o závěti v souladu s příslušnou formou závěti, ani osoby, které nerozumějí jazyku zůstavitele. Spůsobilé nezletilé osoby mohou být svědky pouze v případě nouzové závěti.“¹⁹¹

Ustanovení § 588 odstavec 1. ABGB

„Dědic nebo odkazovník není způsobilým svědkem prospěchu, který je mu určen, a není jím ani jeho manžel, registrovaný partner nebo spolužijící osoba, jeho rodiče, děti, sourozenci a rodiče, děti a sourozenci manžela, registrovaného partnera nebo spolužijící osoby dědice nebo odkazovníka.“¹⁹²

Možnost využít jednoho z manželů jako svědka alografní závěti uvádí i judikatura, je však nutné tuto skutečnost v závěti jasně označit například formulací „rovněž jako svědek“.

Související judikatura:

Rozhodnutí soudu – OGH 3 Ob 164/14k ze dne 19. 11. 2014

„Výklad tohoto podpisu v daném smyslu, že manžel zemřelé osoby tím zároveň vystupoval jako svědek ve smyslu § 579 ABGB¹⁹³ pro poslední vůli zůstavitele, vyžaduje předpoklad, že

¹⁸⁹ Ibidem, 6.2.2 Fremdhändiges Testament.

¹⁹⁰ MONDEL, Christoph und Gerhard KNECHTEL. *Kommentar ABGB-ON*. Gemeinschaftliche letztwillige Verfügungen. In: *Rdb.manz.at* [online]. 1. 2. 2020, § 586, bod 7 [cit. 2023-09-02]. Dostupné v systému RDB Manz [8.12.2023].

¹⁹¹ Originální znění § 587 ABGB „Unmündige Minderjährige, Personen, die auf Grund einer körperlichen oder geistigen Beeinträchtigung nicht fähig sind, entsprechend der jeweiligen Testamentsform einen letzten Willen zu bezeugen, sowie Personen, die die Sprache des letztwillig Verfügenden nicht verstehen, können nicht Zeugen letztwilliger Verfügungen sein. Mündige Minderjährige können nur Zeugen eines Nottestaments sein.“

¹⁹² Originální znění § 588 odst. 1 ABGB „Ein Erbe oder Vermächtnisnehmer ist für die ihm zugedachte Zuwendung kein fähiger Zeuge, ebenso wenig sein Ehegatte, eingetragener Partner oder Lebensgefährte, seine Eltern, Kinder, Geschwister sowie die Eltern, Kinder und Geschwister des Ehegatten, eingetragenen Partners oder Lebensgefährten des Erben oder Vermächtnisnehmers.“

¹⁹³ Zde se jedná o znění §579 ABGB platné do 31. 12. 2016

zůstavitelův manžel podepsal ve dvojím provedení funkci zůstavitele a svědka při jednom úkonu. Vzhledem k tomu, že takový mimořádný úmysl nelze předpokládat, musel by být vyvozen, což však není tento případ.“

3.4 Veřejné formy testamentu

Kromě soukromých forem závěti mají zůstavitelé v Rakousku k dispozici i veřejné formy závěti. Závěť může pořídít písemně, nebo ústně buď před soudem § 581 ABGB, nebo před notářem § 583 ABGB.¹⁹⁴

Ustanovení § 581 upravuje formu závěti před soudem následovně:

Odstavec 1. „Závěť lze učinit také písemně nebo ústně před soudem.“

Odstavec 2. „Osoba činící závěť musí písemnou závěť osobně podepsat a osobně ji předat soudu. Soud ji poučí o tom, že závěť musí být podepsána osobně, závěť před soudem zapečetí a na obálce uvede, čím poslední vůle je v ní obsažena. O úředním úkonu se sepíše protokol. Závěť se uloží u soudu proti vydání potvrzení.“

Odstavec 3. „Chce-li zůstavitel prohlásit svou poslední vůli ústně, sepíše se o tom zápis, který se zapečetí.“

O procesu přijetí závěti se sepíše zápis, který podepíše a datuje alespoň jeden soudce a jedna další přísežná soudní osoba nebo jeden soudce a dva svědci. Podepsání soudního protokolu zůstavitelem se nevyžaduje.¹⁹⁵ Dále se skutečnost zřízení závěti zapíše do rakouského centrálního rejstříku závětí zřízeného Rakouskou notářskou komorou od roku 1972.

Další možností, jak pořídít společnou závěť, je formou notářského zápisu, tento proces je upraven v § 583 následovně:

„Závěť může být učiněna také písemně nebo ústně před dvěma notáři nebo před jedním notářem a dvěma svědky. Použijí se § 67 a § 70 až 75 notářského řádu.“

Ustanovení § 583 upravuje notářský testament v souladu s § 67¹⁹⁶ a 70 až 75 notářského řádu. Podle § 70 notářského řádu je třeba při sepisování a přijímání závětí dodržovat obecné předpisy o výkonu notářské činnosti a § 569, § 581, § 582 a § 587–591 ABGB, jakož i náležitosti

¹⁹⁴ MONDEL, Christoph und Gerhard KNECHTEL. *Kommentar ABGB-ON*. Gerichtliche Verfügung. In: *Rdb.manz.at* [online]. 1.2.2020, § 581, bod 1. Dostupné v systému RDB Manz [9.12.2023].

¹⁹⁵ *Ibidem* § 581, bod 4.

¹⁹⁶ Notářský řád – Notariatsordnung.

§ 67 odstavec 1. Je-li sepsán notářský zápis o dědické smlouvě nebo o jiném pořízení pro případ smrti, musí být dodržena i zvláštní ustanovení obecného občanského zákoníku, která určují platnost takového pořízení. Tento notářský zápis nelze sepsat v elektronické podobě.

Odstavec 2. Notář a přivolání svědci mohou být také svědky závěti, jsou-li k tomu způsobilí, přičemž nutnost přivolat třetího svědka odpadá, pokud jsou v případě přivolání dvou notářů oba způsobilí být svědky závěti.

požadované v § 72–73 NO. Notářské testamenty, které jsou sepsány v souladu s těmito ustanoveními, mají právní sílu soudních závětí. Také ony mohou být sepsány písemně na základě přijetí listiny, nebo ústně.¹⁹⁷

3.5 Jednotlivé druhy společných testamentů

Manželé, registrovaní partneři, popřípadě snoubenci mají možnost ustanovit za dědice buď sebe navzájem = vzájemná závět (wechselseitiges Testament), nebo třetí osoby = společná závět (gemeinsames Testament). Možné jsou i kombinace výše uvedeného.¹⁹⁸ Další možností je vzájemně podmíněný společný testament (wechselbezüglich).¹⁹⁹

3.6 Odvolání společného testamentu

Společné závěti jsou odvolatelné dle § 586 odstavce II. věty druhé ABGB. To platí stejně za života obou zůstavitelů i po smrti prvního zůstavitele. V případě odvolání za života není nutné informovat druhého zůstavitele; neexistuje ochrana legitimního očekávání (Vertrauensschutz). Zvláštní rysy platí pro vzájemně podmíněná pořízení, kdy pořízení každého ze zůstavitelů má platit pouze za podmínky platnosti pořízení druhého: Podle § 586 odstavce II věty třetí ABGB vede odvolání vzájemného se povolání za dědice jednou stranou v případě pochybností ke zrušení tohoto pořízení i druhou stranou. Taková domněnka však neexistuje, pokud je jmenování třetí osoby jednou stranou odvoláno. V případě rozvodu se uplatní domněnka konkludentního odvolání podle § 725 ABGB.²⁰⁰

Ohledně ustanovení § 586 odstavce II věty druhé ABGB „taková závět’ je odvolatelná“ (ein solches Testament ist widerruflich) je třeba uvést, že může být zavádějící, protože daná věta nevyjadřuje to, o co se jedná, totiž že každý jednotlivý projev vůle může příslušný manžel odvolat sám, ale vyvolává dojem, že odvolatelná je (pouze) společná závět’ jako taková (jako celek).²⁰¹

Na rozdíl od dědické smlouvy nemá závět’ pro zůstavitele za jeho života žádné zavazující účinky (Bindungswirkung). Může tedy svou závět’ kdykoli odvolat a tím umožnit nastoupení

¹⁹⁷ WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 – 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018, § 583. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz [9.12.2023].

¹⁹⁸ BRANDSTÄTTER, Natascha. *Gemeinschaftliche letztwillige Verfügung*. In: *360.lexisnexis.at* [online]. Juni 2023. Dostupné v systému Lexis Nexis [9.12.2023].

¹⁹⁹ HOPF, Gerhard, Georg KATHREIN. *Eherecht: Stav ke dni 1. 4. 2014*. Wien: Manz'sche. ISBN 978-3214031039. Dostupné v systému RDB Manz. Zde se jedná o komentář k § 1248 ABGB který již není platný a účinný.

²⁰⁰ BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht*. Část V. Europäisches und Internationales Erbrecht, 120. Länderbericht Österreich, II. Materielles Recht, marg. č. 89. ISBN 978-3-406-77039-5. Dostupné v systému Beck-online De [9.12.2023].

²⁰¹ Tschugguel in Fenyves/Kerschner/Vonkilch, KALB, Herbert et al. *Großkommentar zum ABGB – Klang-Kommentar: § 552–646 ABGB, Erbrecht II*. 3. Ed. Wien: Verlag Österreich, 2017, § 583 staré znění, § 586 nové znění ABGB – bod 6. ISBN 978-3704673374. Dostupné v systému Lexis Nexis. [10.12.2023].

zákonně dědické posloupnosti nebo jiné závěti. Zůstavitel rovněž nemůže závět' učinit neodvolatelnou pořízením závěti § 716 ABGB²⁰². Zrušení závěti podléhá v zásadě stejným pravidlům jako jeho zřízení § 719 ABGB. Odvolávající osoba musí být rovněž způsobilá k sepsání závěti § 718 ABGB.²⁰³

3.7 Daňové zatížení společného testamentu

Rakouská právní úprava nemá speciální daňovou úpravu v případě společné závěti. Mimo to dědická a darovací daň přestala v Rakousku platit 31. července 2008 poté, co ji Ústavní soud rok předtím zrušil z důvodu nespravedlivého základu pro vyměření (standardní hodnoty nemovitého majetku) a zákonodárce nepřijal následnou úpravu. Je však třeba dodržovat zákon o oznamování darů (SchenkMG 2008), který stanoví rozsáhlé oznamovací povinnosti vůči finančnímu úřadu.

Největším daňovým zatížením dědictví, tzv. „light dědickou daní“, je od té doby daň z nabytí nemovitých věcí, která se platí ze zděděného tuzemského nemovitého majetku.²⁰⁴

3.8 Shrnutí rakouské právní úpravy

Rakouská právní úprava společného testamentu není obsáhlá, což do značné míry zvyšuje právní nejistotu. Odborná literatura, komentáře i judikatura se věnují tématu společné závěti pouze okrajově, díky tomu je společná závět' v Rakousku spíše marginálním institutem, který není v praxi hojně využíván. Rakouská úprava prošla v roce 2015 rozsáhlou změnou dědického práva, která sice modernizovala právní jazyk pro potřeby laiků, nicméně z obsahového pohledu srozumitelnosti úpravy společného testamentu nepomohla. Rakouská úprava neumožňuje zjednodušenou formu společné závěti jako úprava německá. Pokud manželé nezvolí formu sepsání před notářem nebo soudem a rozhodnou se pro vlastnoruční sepsání společné závěti, vzniká prostor pro neplatnost dané závěti, jelikož oba manželé musí text vlastnoručně sepsat a následně podepsat, varianta sepsání jednoho z manželů a následný pouhý podpis druhého vede k neplatnosti takovéto společné závěti.

²⁰² § 716 ABGB

Prohlášení v závěti, že jakákoli pozdější závět' je neplatná, pokud není učiněna ve zvláštní formě nebo není zvlášť označena, se považuje za neučiněné.

²⁰³ BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht*. Část V. Europäisches und Internationales Erbrecht, 120. Länderbericht Österreich, II. Materielles Recht, marg. č. 77. ISBN 978-3-406-77039-5. Dostupné v systému Beck-online De [10.12.2023].

²⁰⁴ REICH-ROHRWIG, Johannes. *Erbrecht*. 2. ed. Wien: Linde Verlag, 2020, 3.23 Erbschafts- und Schenkungssteuer. ISBN 978-3-7073-4199-7. Dostupné v systému Linde Digital AT [10.12.2023].

Přestože je rakouská úprava velice strohá, upravená pouze jedním paragrafem s dvěma odstavci, vyvstává zde řada nejasností, které musí být vysvětleny výkladem. Z těchto důvodů považuji rakouskou úpravu za nevhodnou a z pohledu laického zůstavitele za těžce nesrozumitelnou.

4 Závěr

Český právní řád, přestože přejal řadu institutů jak z rakouského ABGB, tak německého BGB, neumožňuje společnou závěť manželů. Tím se staví proti konceptu důvodové zprávy, která zdůrazňuje myšlenku autonomie vůle jednotlivce a zásadu zachování hodnot. Abychom posílili tuto autonomii, bylo by vhodné, aby se český zákonodárce do budoucna inspiroval zahraniční právní úpravou, tento institut v našem právní řádu zakotvil a umožnil ať již manželům, nebo i jiným osobám pořídit společnou závěť.

Využití rakouské právní úpravy i přes její reformu z roku 2015 se nezdá jako správná cesta, přestože český zákonodárce převzal velké množství institutů z ABGB. Nynější rakouská úprava není dostatečně komplexní a nepřináší do dědického práva prvek jistoty a srozumitelnosti. Převzít tuto úpravu, a to ať již v její formě před novelou, nebo po ní, by nejspíše do českého právního řádu přineslo pouze nevyužívající se institut.

Z pohledu autora práce je vhodným řešením možnost převzetí institutu společného testamentu manželů upraveného v německém BGB. Německá právní věda poskytuje dostatek literatury i judikatury na toto téma, což dokazuje, že se jedná o hojně využívaný a laickou veřejností populární institut, který by jistě našel uplatnění i v českém právním řádu, poptávku po takové možnosti potvrzuje i tuzemská notářská praxe.

Nejvhodnější variantou pro budoucí českou právní úpravu je Berlínský testament, který je dostatečně variabilní, aby uspokojil potřeby zůstavitelů. Z důvodu možného zneužití a nátlaku jednoho z manželů při soupisu vlastnoručního Berlínského testamentu u zjednodušené formy, kdy jeden z manželů pouze připojí svůj podpis, se přikláním pouze k variantě Berlínskému testamentu ve formě notářského zápisu. Pokud zákonodárce umožní pouze formu notářského zápisu, odpadá sice relativní snadnost vlastnoruční formy vzhledem ke složitosti institutu a možným budoucím komplikacím, považují tuto formu pod dohledem odborníka za vhodnější.

V případě převzetí tohoto institutu z BGB vznikají další otázky týkající se úpravy společného jmění manželů a povinného dílu, dle německé právní úpravy má manžel také nárok na povinný díl. Otázka možného převzetí a úpravy společného jmění manželů a povinného dílu by vyžadovala další rešerše v této oblasti, které nejsou součástí této práce.

Další možností, kterou by mohl český zákonodárce zvolit, je úprava institutu dědické smlouvy, která však nemůže plně vynahradit institut společné závěti. V úvahu přichází opět využití německého právního řádu, který na rozdíl od české a rakouské právní úpravy umožňuje sepsat dědickou smlouvu bez omezení falcidiánskou kvartou, dokonce bez omezení osob, které mohou smlouvu sepsat, a také ve prospěch třetí osoby.

Cílem práce bylo doporučit českému zákonodárci možnou právní úpravu společného testamentu manželů. Německá právní úprava se zdá v mnoha ohledech jako správná cesta, kterou by se mohl český zákonodárce v budoucnu vydat.

Seznam použitých zkratek

ABGB – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – rakouský všeobecný občanský zákoník

BayObLGZ – Bayerisches Oberstes Landesgericht – Bavorský vrchní zemský soud

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch – německý občanský zákoník

BGH – Bundesgerichtshof – německý nejvyšší spolkový soud

ErbStg – Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz – zákon o dědické dani a dani z darování
- Německo

KG – Kammergericht – Vrchní zemský soud v Berlíně

LG – Landesgericht – zemský soud

LPartG – Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft – zákon o registrovaném partnerství
– Německo

NO – Notariatsordnung – notářský řád – Rakousko

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OGH – Oberster Gerichtshof – rakouský nejvyšší soud

OLG – Oberlandesgericht – německý vrchní zemský soud

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OZ 1950 – zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

OZ 1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

OZO – Obecný zákoník občanský č. 946/1811 Sb.

RDB – Rechtsdatenbank – právnícká databáze

RIS – Rechtsinformationssystem des Bundes – spolkový rakouský právní informační systém

SchenkMG – Schenkungsmeldegesetz – zákon o oznamování darování – Rakousko

VerschG – Verschollenheitsgesetz – zákon o nezvěstnosti – Německo

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Českojazyčné publikace

BLÁHOVÁ, Ivana et al. *Právnícká dvouletka: rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0.

DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-11-12]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

DVOŘÁK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-939-7.

DVOŘÁK, J., FIALA, J., ŠEŠINA, M., ŠVESTKA, J., WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-03-01]. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

FIALA, Roman et al. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-869-6.

KOBER, Jan (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021. ISBN 978-80-87439-48-7.

PETROV, Jan et al. *Občanský zákoník. 2. vyd. (1. aktualiz.)*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7.

SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Spisy Právnícké fakulty Masarykovy univerzity; sv. č. 670 = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; vol. 670. Scientia. ISBN 978-80-210-9474-1.

ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-601-9.

Německojazyčné publikace

BRANDSTÄTTER, Natascha. *Gemeinschaftliche letztwillige Verfügung*. In: *360.lexisnexus.at* [online]. Juni 2023. Dostupné v systému Lexis Nexis.

DEIXLER-HÜBNER, (Vydavatel). *Der Ehevertrag*. 5. Ed. Wien: Linde Verlag, 2023. ISBN 978-3-7073-4241-3. Dostupné v systému Linde Digital AT.

FUCHS, Julian. *Weber: Rechtswörterbuch*. 30. Ed. München: C. H. Beck, 2023. Dostupné v systému Beck-online DE.

GEBELE, Alexander und Kai-Steffen SCHOLZ. *Beck'sches Formularbuch Bürgerliches, Handels- und Wirtschaftsrecht*. München: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-3-406-76308-3.

HORN, Claus-Henrik. *Beck'sche Online-Formulare Erbrecht*. 40. Ed. München: C. H. Beck, 2023. Dostupné v systému Beck-Online DE.

HORN, Claus-Henrik, Ludwig KROIB, Bernhard SCHMID. *Testamentsauslegung: Strategien bei unklaren letztwilligen Verfügungen*. München: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-3-406-73190-7. Dostupné v systému Beck-Online DE.

KEIM, Cristopher, Daniel LEHMANN und Julia BLAUE. *Beck'sches Formularbuch Erbrecht*. München: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-3-406-77805-6. Dostupné v systému Beck-online DE.

KÖSSINGER, Reinhard et al. *Handbuch der Testamentgestaltung: Grundlagen und Gestaltungsmittel für Verfügungen von Todes wegen und vorbereitende Erbfolgemassnahmen*. München: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-3-406-74650-5. Dostupné v systému Beck-online DE.

KRÄTZSCHEL, Holger, Melanie FALKNER und Christoph DÖBEREINER. *Nachlassrecht*. München: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-3-406-77874-2. Dostupné v systému Beck-online DE.

LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht: ein Lehrbuch mit Fällen und Kontrollfragen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022. ISBN 978-3-16-161550-4.

MAYER, Jörg. *Gemeinsame erbrechtliche Gestaltungen*. Familie Partnerschaft Recht (FPR) 2013 svazek 7. Dostupné v Beck-Online DE.

REICH-ROHRWIG, Johannes. *Erbrecht*. 2. ed. Wien: Linde Verlag, 2020. ISBN 978-3-7073-4199-7. Dostupné v systému Linde Digital AT.

SCHERER, Stephan und Bastian BIERMANN. *Unternehmensnachfolge*. München: Beck-online, 2020. Dostupné v systému Beck-online DE.

ZANKL, Wolfgang. *Bürgerliches Recht*. Wien: Facultas, 2020. ISBN 978-3-7089-1860-0.

Online komentáře

BURANDT, Wolfgang, Dieter ROJAHN. et al. *Beck'sche Kurzkommentare Erbrecht*. Svazek 65. 4. vydání. München: C. H. Beck 2022. ISBN 978-3-406-77039-5. Dostupné v systému Beck-online DE.

GSELL, Beate, Wolfgang KRÜGER, Stephan LORENZ, Christoph REYMAN, *Beck Online-Grosskommentar (BeckOGK/Braun, BGB)*. München: C. H. Beck. Dostupné v systému Beck-online DE.

HAU, Wolfgang, Roman POSECK. *Beck Online-Kommentar (BeckOK BGB/Litzenburger BGB)*. München: C. H. Beck 2023. Dostupné v systému Beck-Online DE.

HOPF, Gerhard, Georg KATHREIN. *Eherecht: Stav ke dni 1. 4. 2014*. Wien: Manz'sche. ISBN 978-3214031039. Dostupné v systému RDB Manz.

KALB, Herbert et al. *Großkommentar zum ABGB – Klang-Kommentar: § 552–646 ABGB, Erbrecht II*. 3. Ed. Wien: Verlag Österreich, 2017. ISBN 978-3704673374. Dostupné v systému Lexis Nexis.

KESSAL-WULF, Sibylle et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-3406766817. Dostupné v systému Beck-online DE.

MONDEL, Christoph und Gerhard KNECHTEL. *Kommentar ABGB-ON*. In: <https://rdb.manz.at> [online]. 1. 2. 2020. Dostupné v systému RDB Manz.

SCHULZE, Reiner et al. *Bürgerliches Gesetzbuch: Handkommentar*. 11. Ed. Berlin: Nomos, 2021. ISBN 978-3848784073. Dostupné v systému Beck-online DE.

SCHWIMANN, Michael und Matthias NEUMAYR (Eds.). *ABGB Taschenkommentar mit EheG, EPG, KSchG, ASVG, EKHG und IPRG*. Wien: LexisNexis ARD ORAC, 2020. ISBN 978-3-7007-8314-5. Dostupní v systému Lexis Nexis.

WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar §§ 531 - 824 ABGB*. Wien: MANZ Verlag, 2018. ISBN 978-3-214-02483-3. Dostupné v systému RDB Manz.

2. Seznam použitých právních předpisů

Zákonné právní předpisy

Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – všeobecný občanský zákoník (ABGB) – Rakousko.

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) – občanský zákoník – Německo.

Císařský patent č. 946/1811 Sb., z.s., obecný zákoník občanský.

Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz (ErbStg) – zákon o dědické dani a dani z darování – Německo.

Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft (LPartG) – zákon o registrovaném partnerství – Německo.

Notariatsordnung (NO) – notářský řád – Rakousko.

Schenkungsmitteilungsgesetz (SchenkMG) – zákon o oznamování darování – Rakousko.

Verschollenheitsgesetz - (VerschG) – zákon o nezvěstnosti – Německo.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

3. Seznam použité judikatury

České soudy

Rozhodnutí (Rc) Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.05.1943, sp. zn. Rv I 661/42 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-19]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

Rozhodnutí (Rc) Nejvyšší soud ČR ze dne 27.08.1954, sp. zn. Cz 329/54 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-19]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Rozsudek (Rc) Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 30.08.2011 sp. zn. 21 Cdo 2992/2009 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-3-12]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Rozhodnutí (Rc) Městského soudu v Praze ze dne 02.01.1985, sp. zn. 11 Co 454/84 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz>. ISSN 2336-517X.

Německé soudy

BayObLGZ 1993, ze dne 11.04.2000 - 240 – Gemeinschaftliches Testament geschiedener Ehegatten (společná závět rozvedených manželů).

BGH | IV ZR 131/52, rozsudek ze dne 12.03.1953 | Voraussetzungen des gemeinschaftlichen Testaments (předpoklady společní závěti).

KG, rozhodnutí ze dne 11.04.2000 - 1 W 8565/98 | Erfordernisse eines gemeinschaftlichen Testaments bei Errichtung in getrennten Urkunden vor einem niederländischen Notar (požadavky pro společnou závěť, pokud je sepsána na samostatných listinách před nizozemským notářem).

LG Mainz, rozhodnutí ze dne 04.05.2000 - 8 T 304/99 | Gemeinschaftliches Testament in der Form des §2247 BGB (Společná závěť ve formě § 2247 BGB).

OLG Düsseldorf, rozhodnutí ze dne 03.01.2017 - I-3 Wx 55/16.

OLG Frankfurt a. M., rozhodnutí ze dne 09.04.1996 - 20 W 265/95 | Auslegung der Klausel "Sollte uns etwas zustoßen" (výklad ustanovení „Pokud se nám něco stane“).

OLG Hamm (15. ZS), rozhodnutí ze dne 19.10.1992 - 15 W 235/92.

OLG Köln, rozhodnutí ze dne 22.04.1968 - 2 Wx 29/68 | Erfordernisse eines gemeinschaftlichen Testament (požadavky společné závěti).

Pfälzisches OLG Zweibrücken, rozhodnutí ze dne 17.07.2002 - 3 W 82/02 | Gemeinschaftliches Testament in getrennten Urkunden (společná závěť v samostatných listinách).

Rakouské soudy

OGH 2Ob1029/28 ze dne 21.11.1928.

OGH 7Ob292/05 ze dne 29.3.2006.

OGH 3 Ob 164/14k ze dne 19.11.2014.

4. Seznam použitých odborných článků

DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. In: *Vsehrd.cz* [online]. 27.3.2016 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje_274c3950-1a43-4a2d-9892-05266335ae92

PĚCHA, František. K otázce smluvního zřeknutí se dědického práva, pořizování vzájemných závětí a uzavírání dědických smluv. *Ad Notam*. 2001, roč. 7, č. 1, s. 18–19.

5. Seznam použitých internetových zdrojů

FUCHS, Thomas. § 2265 BGB. Errichtung durch Ehegatten: Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896. In: *Lexetius.com* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: <https://lexetius.com/BGB/2265,4>

6. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva (konsolidovaná verze) k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Možnosti společného testamentu manželů v úpravě českého, rakouského a německého právního řádu

Abstrakt

Institut společného testamentu manželů není v českém právním řádu obsažen, a to i přestože nejbližší právní úpravy, které jsou inspiračním vzorem naší kodifikace, tedy úprava německá (BGB) a úprava rakouská (ABGB), tento institut zakotvují. Diplomová práce se opírá především o komentářovou a odbornou literaturu v německém jazyce. Vzhledem k četnosti využití institutu společné závěti manželů ve Spolkové republice Německo převažují prameny vztahující se k úpravě dle tohoto právního řádu. Autor si klade za cíl zodpovědět otázku, zda by se česká právní úprava měla inspirovat v zahraničí a zda by měla umožnit společnou závěť manželů po vzoru rakouské nebo německé úpravy. Využívání tohoto institutu se odvíjí od kvality a srozumitelnosti právní úpravy, která – jak ukazují prameny – je významně vyšší v německé právní úpravě. Převzetí úpravy dle rakouského právního řádu, která není dostatečně komplexní ani srozumitelná pro laickou veřejnost, by nejspíše přineslo do českého právního řádu v praxi nevyužívající se institut. Naproti tomu převzetí rozsáhlé úpravy podle vzoru německého právního řádu by umožnilo vyšší autonomii vůle, a tedy i naplnění cíle důvodové zprávy k občanskému zákoníku. Německá právní věda poskytuje dostatek literatury i judikatury na toto téma, jež prokazuje, že se jedná o hojně využívaný a pro laickou veřejnost populární institut, který by jistě našel své uplatnění i v prostředí českého právního řádu. Nejvhodnější variantou pro možnou budoucí českou právní úpravu je Berlínský testament, který je dostatečně variabilní, aby uspokojil potřeby zůstavitelů. Z důvodu možného zneužití a nátlaku jednoho z manželů při soupisu vlastnoručního Berlínského testamentu u zjednodušené formy, kdy jeden z manželů pouze připojí svůj podpis, se přikláním pouze k variantě Berlínského testamentu ve formě notářského zápisu. Cílem práce bylo doporučit českému zákonodárci možnou právní úpravu společného testamentu manželů, partnerů. Německá právní úprava se zdá v mnoha ohledech jako správná cesta, jak posílit autonomii vůle zůstavitelů a umožnit společnou závěť.

Klíčová slova: Společná závěť manželů, testament, pořízení pro případ smrti, manželství

The possibilities of a joint matrimonial testament in the Czech, Austrian and German legal systems

Abstract

The institute of a joint testament of spouses is not included in the Czech legal system, although the closest legal regulation that is the inspiration for our codification, i.e. the German regulation (BGB) and the Austrian regulation (ABGB), include this institute. The thesis relies mainly on commentary and specialist literature in the German language, due to the frequency of use of the institution of joint matrimonial testament in the Federal Republic of Germany, the sources related to the regulation under this legal system prevail. The author aims to answer the question of whether the Czech legislation should be inspired by foreign legislation and allow for joint matrimonial wills following the example of Austrian or German legislation. This institution's use depends on the quality and clarity of the legal regulation, which, as the sources show, is significantly higher in the German legal regulation. The adoption of the Austrian legal regulations, which are neither sufficiently comprehensive nor understandable to the general public, would probably bring an institution that is not used in practice into the Czech legal system. On the other hand, the adoption of a complex regulation based on the model of the German legal system would allow for greater autonomy of the will and thus fulfill the objective of the explanatory memorandum on the Civil Code. German legal theory provides ample literature and case law on the subject, which shows that it is a widely used and popular institution among the general public, which would certainly find its application in the Czech legal system. The most suitable option for possible future Czech legislation is the Berlin Testament, which is sufficiently variable to satisfy the needs of testators. Because of the possible abuse and pressure of one of the spouses in the compilation of the Berlin Testament in the simplified form, where one of the spouses only adds his or her signature, I am inclined to the Berlin Testament variant in the form of a notarial record. The thesis aimed to recommend to the Czech lawmakers a possible legal regulation of the joint testament of spouses, and partners. The German legislation seems in many respects to be the right way to increase the autonomy of the will of the testators and to enable joint testaments.

Key words: Joint matrimonial testament, testament, disposition mortis causa, marriage